

Skolelevers drogvanor - Stadsdelsförvaltning Lundby 2016

Data från drogvaneundersökningar i skolan, nationella folkhälsoenkäten
Hälsa på lika villkor samt Mini-Maria i Göteborg

Innehållsförteckning

Inledning	4
Drogvaneundersökningar I Göteborg	4
Bakgrund – situationen i Göteborg och i Sverige	4
1. Alkohol	6
1.1 Alkoholkonsumtion per stadsdel	6
1.2 Intensivkonsumtion av alkohol i Lundby	6
1.3 Flickors och pojkars alkoholanvändning	7
1.4 Vad dricker eleverna?	8
1.5 Hur får eleverna tag på alkohol?	8
1.6 Berusningsdebut	9
1.7 Föräldrars bjudvanor	10
1.8 Negativa konsekvenser av alkohol	12
2. Narkotika	14
2.1 Narkotikaanvändningen i stadsdelarna	14
2.2 Narkotikaanvändningen bland flickor och pojkar i Lundby	15
2.3 Narkotikaanvändningen den senaste månaden och året	15
2.4 Vilken typ av narkotika har eleverna använt?	16
2.5 Antal gånger eleverna använt cannabis	20
2.6 Inställning till och tillgänglighet av cannabis	21
2.7 Cannabiserfarenhet och andra riskbeteenden	22
2.8 Hur får eleverna tag på narkotika?	22
3. Sniffning och boffning	24
4. Dopning – Anabola androgena Steroider	25
5. Läkemedel och viktminskningspreparat	25
6. Tobak	26
6.1 Tobaksanvändning i Lundby	26
6.2 Vattenpipa	28
6.3 E-cigarettor	28
7. Data om ungdomar som söker till Mini-Maria Göteborg	30
8. Uppgifter från nationella folkhälsoenkäten <i>Hälsa på lika villkor</i>	31
8.1 Drogvanor i åldersgruppen 16 – 29 år	31
8.2 Föräldragenerationens drogvanor	32
9. Risk- och skyddsfaktorer	33
9.1 Elevens uppfattning om sig själv och sin hälsa	33
9.2 Familjen	35
9.2.a Relationen är viktig	35
9.2.b Positiv uppmärksamhet från föräldrarna	36
9.2.c Gränssättning	37
9.2.d Tidig berusningsdebut är en riskfaktor	39
9.2.e Alkoholbruk i familjen	40
9.2.f Våld i familjen	41
9.3 Skolan	42
9.3.a Trivsel i skolan	42
9.3.b Skolk	43
9.3.c Mobbning	44
9.3.d Grundskolor belägna inom stadsdelen i Lundby	45
Sammanfattning och analys	47

Inledning

Denna rapport är en kartläggning av ungdomars användning av alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), boende i stadsdelsförvaltning Lundby. Syftet är att ge stadsdelen ett underlag för att utveckla det förebyggande arbetet mot ungdomars droganvändning. I rapporten kommer några risk- och skyddsfaktorer som kan kopplas till användning av alkohol och andra droger att belysas. Genom att dessa kan identifieras och påverkas får de betydelse i det förebyggande arbetet.

Eleverna har i droganeundersökningarna i Göteborg sedan 2004 kunnat ange vilken stadsdel de bor i och resultaten grundar sig i rapporten på att eleverna uppger Lundby som sin bostadsort. I avsnittet som rör grundskolorna belägna inom stadsdelen redovisas statistik från de elever som besvarat enkäten i den aktuella skolan oavsett var de bor.

Droganeundersökningar i Göteborg

Data i denna rapport är mestadels hämtad från den senaste droganeundersökningen i Göteborg, genomförd i mars - april 2016. I samarbete med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, görs vart tredje år en undersökning om drogvapor bland samtliga elever i årskurs 9 och i gymnasiet år 2. Frågorna rör elevernas erfarenheter av alkohol, narkotika och tobak samt skol- och familjesituation. I Göteborg har liknande undersökningar genomförts vid fem tillfällen, år 2004, 2007, 2010, 2013 och 2016. Under den period som Göteborgsundersökningarna har genomförts har frågeformuläret omarbetats vid några tillfällen för att överensstämja med det formulär som används i CANs riksundersökning.

Andelen svarande elever i 2016 års undersökning boende i stadsdelen Lundby utgörs av 176 elever i årskurs 9, 84 flickor och 90 pojkar och 104 elever i gymnasiet år 2, 50 flickor och 52 pojkar. I tidigare droganeundersökningar har antalet svarande elever varit på ungefär samma nivå. CAN har sorterat bort de enkäter som är ofullständigt ifyllda eller innehåller uppenbart överdrivna svar. Det läggs vikt vid elevernas anonymitet och när det gäller vissa svar är underlaget litet och svaren får tolkas med försiktighet. Elevernas svar i droganeundersökningen bör ses som en pusselbit bland andra när det gäller ungdomars drogvapor i stadsdelen. Vi får en ögonblicksbild från våren 2016 av hur de elever som var i skolan den dagen enkäten genomfördes svarade. Kompletterande data har hämtats från nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* och från *UngDOK*, statistik om de ungdomar som söker vård på Mini-Maria Göteborg.

Denna rapport är framtagen av Kunskapskällar'n, Social resursförvaltning, Göteborgs Stad, <http://socialutveckling.goteborg.se/kk>. På webbsidan finns den övergripande rapporten, Skolelevs drogvapor Göteborg 2016, med alla svarande elever som underlag, (åk 9: 3 826 och gymnasiet år 2: 4 365) samt uppgifter om bortfall. Här finns också frågeformulären, CANs PM om genomförande och bortfall samt tidigare droganeundersökningar i Göteborg. Har du frågor om rapporten eller droganeundersökningen i övrigt, kontakta Ulla Kungur, e-post ulla.kungur@socialresurs.goteborg.se

Bakgrund – situationen i Göteborg och i Sverige

CAN har på riksnivå varje år sedan 1971 gjort undersökningar bland skolelever i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiet år 2. I Göteborg har undersökningar i både årskurs 9 och gymnasiet år 2 genomförts sedan 2004. Här följer en kort beskrivning av den utveckling som skett när det gäller alkohol-, narkotika- och tobaksanvändning bland unga i Göteborg och i landet som helhet.

Alkohol

I riksundersökningarna har alkoholkonsumtionen aldrig varit så låg som idag. Andelen unga som dricker alkohol har sjunkit successivt och sedan början av 2000-talet har det varit en nedgång utan avbrott. I CANs mätningar under 70-talet var det cirka 90 procent av eleverna i årskurs 9 som druckit alkohol. År 2016 är denna andel mer än halverad med något fler flickor än pojkar. Även i mätningar bland eleverna i gymnasiets år 2 har sedan 2004 alkoholanvändningen sjunkit, från cirka 90 till 74 procent 2016.

Motsvarande minskningar som i riket gällande alkoholanvändning bland unga, visas i de undersökningar som genomförts bland Göteborgseleverna. Sedan första undersökningstillfället i staden 2004 har andelen som druckit alkohol i årskurs 9 halverats, en minskning från 70 till 35 procent. I 2016 års undersökning är det 40 procent av flickorna och 30 procent av pojkarna som uppger att de druckit alkohol det senaste året. Användningen av alkohol är betydligt högre i gymnasiet än i grundskolan, 69 procent bland både flickorna och pojkarna. Sedan 2004 har alkoholkonsumtionen dock sjunkit även i gymnasiets andra år från 88 procent till 69 procent.

Narkotika

I riket var narkotikaerfarenheten i årskurs 9 relativt omfattande i början av 1970-talet för att därefter sjunka till de lägsta nivåerna under slutet av 1980-talet. Under slutet av 2000-talet ökade elevernas narkotikaerfarenhet både i grundskolan och i gymnasiet, mest bland pojkar. De senaste åren har kurvan vänt nedåt igen i årskurs 9. Under 2016 är genomsnittet i riket i årskurs 9 cirka fem procent bland både flickor och pojkar. Bland gymnasieeleverna år 2 har det sedan mätningarna startade 2004, varit minst dubbelt så vanligt med erfarenhet av narkotika jämfört med de yngre eleverna. I 2016 års undersökning är det i riket 17 procent i gymnasiets år 2 som någon gång har använt narkotika, 21 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna. I den europeiska ESPAD-undersökningen visas att elever i Sverige har en låg narkotikaanvändning jämfört med övriga europeiska länder.

Bland Göteborgseleverna visar undersökningarna att narkotikaerfarenheten bland eleverna varit på ungefär samma nivå under 2000-talet. Sedan förra undersökningen 2013 har andelen i årskurs 9 som någon gång använt narkotika minskat från åtta till sex procent bland flickorna och från nio till sju procent bland pojkarna. I gymnasiets år 2 har pojkarna minskat sin andel från 25 till 23 procent mellan de två senaste undersökningarna, medan flickorna ligger kvar på samma nivå med 16 procent.

Tobak

I den nationella årliga undersökningen svarar eleverna på frågor om sin tobakskonsumtion, vilket innebär både rökning och snusning. Tobaksrökningen har varit kraftigt nedåtgående i årskurs 9 under 2000-talet. I 2016 års undersökning är det åtta procent av pojkarna och 12 procent av flickorna som klassas som rökare. I gymnasiets år 2 har utvecklingen under 2000-talet hållit en mer konstant nivå när det gäller rökningen men med en minskning de senaste åren. Bland pojkarna är det 23 procent och bland flickorna 26 procent som räknas som rökare i gymnasiet. Snusningen har alltid legat på en högre nivå bland pojkarna än bland flickorna. Snusanvändningen har på senare år i huvudsak varit nedåtgående i årskurs 9.

Som helhet följer eleverna i Göteborg de nationella trenderna. Tobaksrökningen har sjunkit successivt sedan 2007, både bland flickor och bland pojkar. I senaste undersökningen är det i princip var tionde elev som definieras som rökare, vilket innefattar både daglig och nästan daglig rökning samt ibland och på fest, 13 procent av flickorna och åtta procent av pojkarna. I gymnasiets år 2 är det i princip en fjärdedel av eleverna som röker både frekvent och sporadiskt, 28 procent av flickorna och 22 procent av pojkarna. Mellan de två senaste undersökningarna i Göteborg har snusningen minskat något i årskurs 9 till en procent bland flickorna och sju procent bland pojkarna. I gymnasiets år 2 märks däremot en liten ökning till tre procent av flickorna och 22 procent av pojkarna.

Alkohol

1.1 Alkoholkonsumtion per stadsdel

År 2011 förändrades stadsdelsindelningen i Göteborgs Stad från 20 till 10 stadsdelsförvaltningar. Resultaten från de tidigare undersökningarna har räknats samman för att överensstämma med den nuvarande stadsdelsindelningen.

Vid de senaste två undersökningstillfällena har frågan om eleven druckit alkohol begränsats till de senaste 12 månaderna. CANs bedömning är att förändringen från den gamla definitionen om eleven druckit alkohol någon gång enbart resulterat i små skillnader som inte har någon avgörande betydelse. Redovisningen per stadsdel sker efter boende och anges i procent av samtliga elever.

Tabell 1. Andelen alkoholkonsumenter per stadsdel. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. 2007 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9				Gymnasiets år 2			
	2007	2010	2013	2016	2007	2010	2013	2016
Angered	51	47	29	22	62	61	54	44
Askim-Frölunda-Högsbo	62	61	50	47	88	82	78	77
Centrum	72	57	52	36	90	84	87	85
Lundby	63	60	39	28	81	77	79	65
Majorna-Linné	71	64	53	47	90	83	81	78
Norra Hisingen	56	57	40	35	82	78	75	66
Västra Göteborg	63	61	52	43	85	84	75	79
Västra Hisingen	64	59	42	27	85	82	72	69
Örgryte-Härlanda	66	63	52	49	87	87	83	85
Östra Göteborg	59	47	31	23	73	75	64	55
Göteborg	62	58	44	35	82	80	74	69

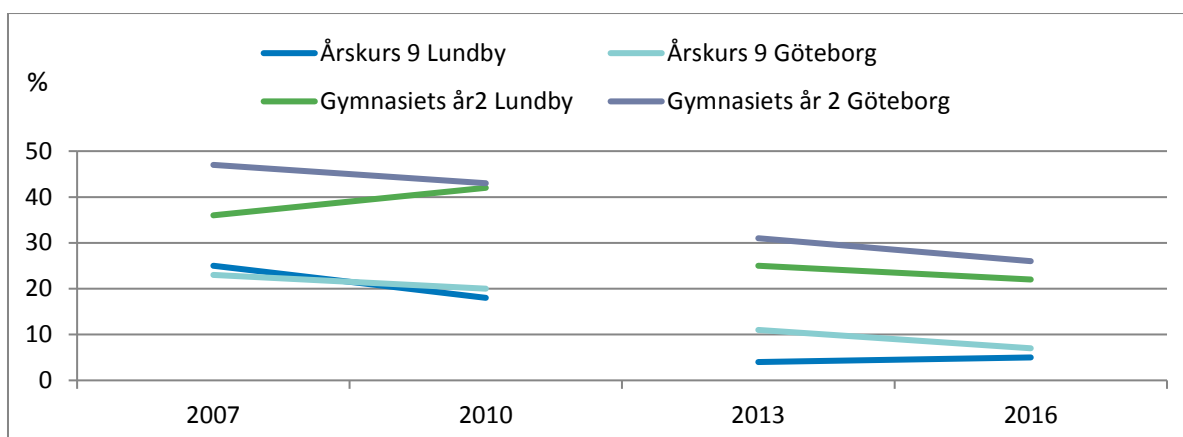
Sedan förra undersökningen 2013 har andelen alkoholkonsumenter i årskurs 9 minskat i alla stadsdelarna. I Lundby har sedan 2007 andelen elever i grundskolan som druckit alkohol mer än halverats. Nedgången i årskurs 9 innebär en minskning från 63 till 28 procent, vilket 2016 ligger under genomsnittet för Göteborg. Även i gymnasiets år 2 i Lundby har andelen som druckit alkohol de senaste åren sjunkit, även om förändringen inte är lika stor som i grundskolan. Andelen har minskat med 16 procentenheter sedan 2007 och är 65 procent 2016, vilket är strax under genomsnittet i staden.

1.2 Intensivkonsumtion av alkohol i Lundby

Intensivkonsumtion handlar om omfattningen av berusningsdrickandet de senaste 12 månaderna. Här avses dryckestillfällena, minst en gång i månaden, med stora mängder alkohol såsom minst en flaska vin, fyra stora burkar starköl/starkcider, sex burkar folköl eller 25 cl sprit, vid ett och samma tillfälle.

Diagrammet på nästa sida visar utvecklingen av intensivkonsumtionen bland eleverna i Lundby och bland alla eleverna i Göteborg mellan åren 2007 och 2016. Revideringen av frågeformuläret 2012 kan i viss mån ha påverkat nedgången. Därför visas diagrammet med ett avbrott mellan undersökningarna 2010 och 2013.

Diagram 1. Andelen elever som intensivkonsumerar alkohol någon gång i månaden eller oftare. Jämförelse mellan Lundby och Göteborg. 2007 - 2016.

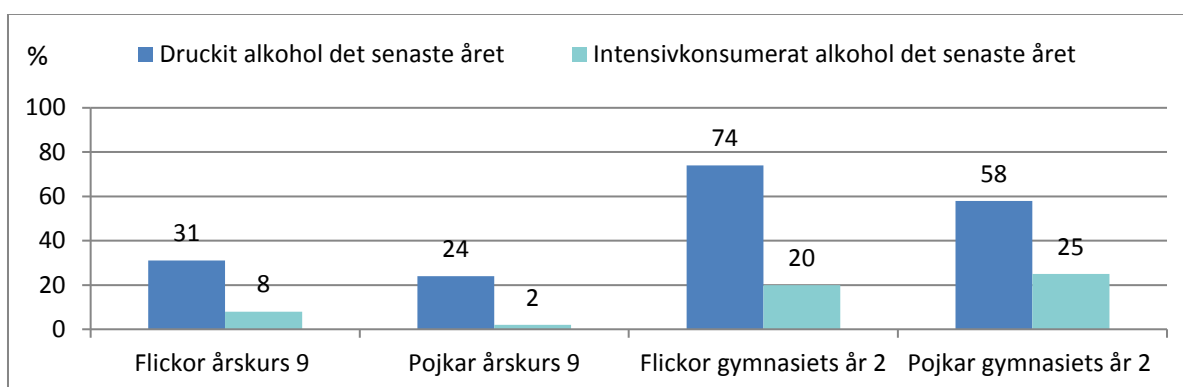
I Lundby har intensivkonsumtionen av alkohol kraftigt sjunkit sedan 2007. I 2016 års undersökning är andelen som intensivkonsumerar fem procent i årskurs 9, fem gånger mindre än 2007. Bland Göteborgseleverna är det sju procent.

Även i gymnasiets år 2 har intensivkonsumtionen minskat. Sedan 2010, när den var som störst i Lundby, innebär det nästan en halvering av andelen som berusningsdricker minst en gång i månaden, från 42 till 22 procent. Eleverna i stadsdelen ligger under genomsnittet för staden, 26 procent. Överlag ökar berusningsdrickandet påtagligt mellan grundskolan och andra året i gymnasiet. I 17-årsåldern blir det mer än fyra gånger så många som berusningsdricker minst en gång i månaden jämfört med i 15-årsåldern i stadsdelen.

1.3 Flickors och pojkars alkoholanvändning

För att få en uppfattning om flickors och pojkars alkoholanvändning visas i nedanstående diagram en uppdelning mellan könen både när det gäller att över huvud taget ha druckit alkohol det senaste året och berusningsdruckit minst en gång i månaden det senaste året.

Diagram 2. Andelen elever som druckit alkohol och intensivkonsumerat alkohol det senaste året, efter kön. Lundby. 2016.

I båda årskurserna är det i Lundby en högre andel flickor än pojkar som har druckit alkohol det senaste året. Även om det till antalet rör sig om få elever är också intensivkonsumtionen i grundskolan högre bland flickorna. Åtta procent av flickorna utgör 7 elever, medan två procent av pojkarna är två elever. När det gäller intensivkonsumtionen i gymnasiet är det fler pojkar än flickor, till antalet 10 flickor och 13 pojkar. Värdena ligger under genomsnittet för staden.

1.4 Vad dricker eleverna?

Den alkohol som inte fås via Systembolaget, butiker och restauranger kallas oregistrerad. Den består av alkohol som förts in från andra länder, antingen som resandeförsel och via smuggling eller den som är hemtillverkad (hembränt). Eleverna har fått frågan om och i så fall hur ofta de druckit smugglad starköl, smuggelsprit eller hembränt.

När det gäller smugglad starköl är frågan inte ställd på samma sätt vid undersökningen 2010 som vid de två senare undersökningarna. I 2010 års undersökning var smugglad starköl och starka blanddrycker sammanslagna och resultatet blir därför inte jämförbart och smugglad starköl 2010 redovisas därför inte i tabellen nedan.

Tabell 2. Andelen elever som druckit smugglad starköl, smuggelsprit och hembränt. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. Göteborg anges inom parentes. 2010 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9			Gymnasiets år 2		
	2010	2013	2016	2010	2013	2016
Smugglad starköl	-	4 (12)	9 (10)	-	26 (27)	20 (25)
Smuggelsprit	30 (27)	14 (20)	15 (18)	34 (41)	40 (37)	37 (38)
Hembränt	12 (9)	4 (4)	1 (3)	14 (11)	6 (7)	10 (6)

I årskurs 9 i Lundby har andelen som druckit smugglad starköl ökat lite sedan 2013 och är 2016 nio procent. Andelarna som druckit smuggelsprit och hembränt har däremot sjunkit under de senaste åren till 15 respektive en procent.

Andelen som druckit smugglad starköl bland gymnasieeleverna har sjunkit och är i senaste undersökningen 20 procent. Det är 37 procent i gymnasiets år 2 som druckit smuggelsprit och tio procent som druckit hembränt år 2016. Andelen som druckit hembränt har ökat sedan förra undersökningen. Det handlar om 10 elever. Värdena i Lundby ligger under genomsnittet för staden utom när det gäller dessa elever i gymnasiet som druckit hembränt.

Bland alkoholkonsumenter i Göteborg i årskurs 9 dominerar sprit och blanddrycker, speciellt bland flickorna med sammanlagt 74 procent. Bland pojkarna är det en stor andel, 30 procent som dricker starköl. Folkölets andel av den totala konsumtionen har minskat och utgör fyra procent för flickorna och 11 procent för pojkarna. Bland gymnasisterna i Göteborg har vin blivit vanligare bland flickorna, 24 procent, medan starköl dominerar bland pojkarna, 39 procent. Fortfarande är det sprit och blanddrycker som sammanlagt står för den största andelen bland både flickor och bland pojkar. Eleverna i Lundby som dricker alkohol följer ett liknande mönster.

1.5 Hur får eleverna tag på alkohol?

För att få en bild av hur ungdomarna själva uppger att de får tag i den alkohol de dricker, ställs frågan, *Senaste gången du drack följande (alkohol från Systembolaget, smugglad alkohol), hur fick du då tag på det?* Här jämförs de två senaste undersökningarna eftersom frågan omformulerades något 2012. Det har varit möjligt för eleverna att uppge flera svarsalternativ.

Tabell 3. Andelen elever som uppger olika sätt som de får tag på alkohol från Systembolaget. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby. Göteborg anges inom parentes. 2013 – 2016.

Anges i % bland alkoholkonsumenterna	Årskurs 9		Gymnasiet år 2	
	2013	2016	2013	2016
Köpte själv på Systembolaget	0 (3)	0 (2)	1 (6)	4 (6)
Från syskon	14 (7)	2 (5)	13 (13)	18 (13)
Från pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon	20 (26)	12 (18)	34 (38)	29 (28)
Från egna föräldrar/vårdnadshavare <i>med</i> lov	12 (8)	8 (8)	18 (17)	21 (16)
Från egna föräldrar/vårdnadshavare <i>utan</i> lov	8 (9)	14 (10)	5 (4)	4 (6)
Från annan vuxen som bjöd	8 (7)	6 (6)	12 (10)	10 (10)
Från annan vuxen (langare) som köpte ut/sålde	7 (19)	16 (18)	17 (16)	12 (17)
Annat sätt	0 (6)	8 (6)	5 (6)	4 (6)

Diagrammet visar hur eleverna i Lundby får tag på alkohol som kommer från Systembolaget. Många elever uppger att de får den från pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon, vilket 2016 är 12 procent i årskurs 9 och 29 procent i gymnasiet år 2. Det är en minskning sedan 2013. Det är också vanligt att eleverna får alkohol från syskon eller från föräldrarna. Att en annan vuxen köpt ut eller sålt är det 16 procent i årskurs 9 som anger, vilket är en ökning sedan förra undersökningen. Motsvarande andel i gymnasiet är 12 procent 2016.

Tabell 4. Andelen elever som uppger olika sätt som de får tag på smugglad alkohol. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby. Göteborg anges inom parentes. 2013 – 2016.

Anges i % bland alkoholkonsumenterna	Årskurs 9		Gymnasiet år 2	
	2013	2016	2013	2016
Från syskon	3 (2)	2 (3)	2 (2)	0 (2)
Från pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon	10 (12)	16 (13)	14 (12)	12 (10)
Från egna föräldrar/vårdnadshavare <i>med</i> lov	3 (1)	0 (1)	0 (1)	0 (1)
Från egna föräldrar/vårdnadshavare <i>utan</i> lov	2 (1)	0 (3)	0 (1)	0 (1)
Från annan vuxen som bjöd	0 (2)	2 (3)	4 (3)	3 (2)
Från annan vuxen (langare) som sålt	8 (17)	25 (18)	18 (19)	24 (28)
Tog in själv från utlandet	3 (3)	4 (1)	11 (7)	6 (8)
Annat sätt	3 (4)	8 (5)	4 (4)	4 (5)

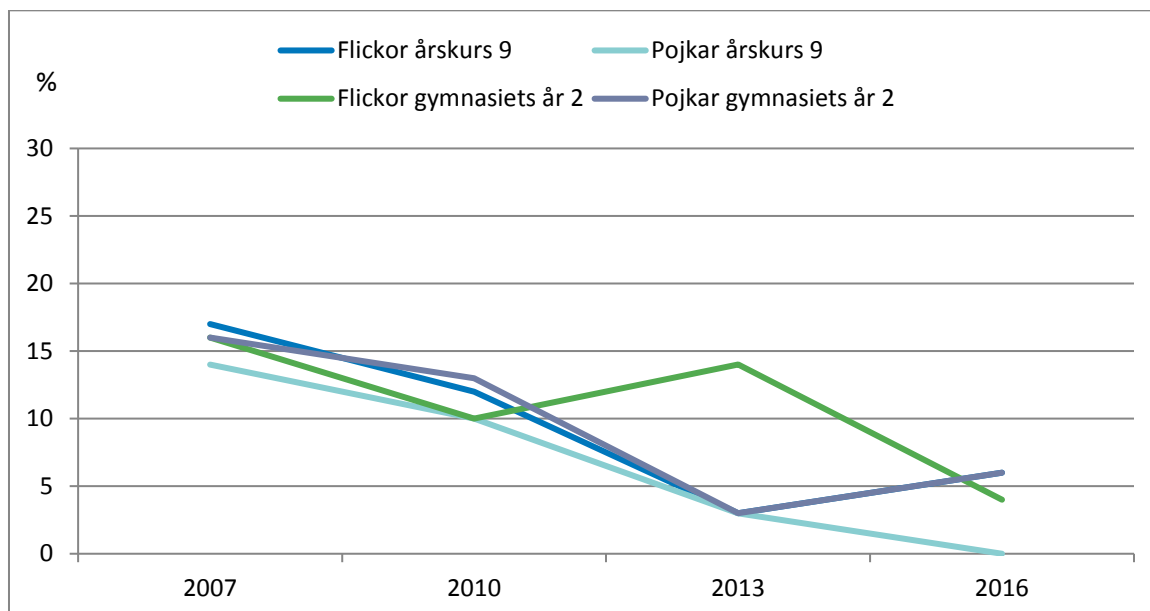
Den smugglade alkoholen fås vanligtvis via en langare och denna anskaffningskälla har ökat i Lundby. I 2016 års undersökning är det cirka en fjärdedel av eleverna i både grundskolan och i gymnasiet som anger att de köpt alkoholen från en langare. Det är 16 procent i årskurs 9 och 12 procent i gymnasiet år 2 som får tag på alkoholen via pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon. Det är ingen elev i senaste undersökningen som anger att de får smugglad alkohol från föräldrarna.

1.6 Berusningsdebut

Flera studier visar att de som debuterat tidigt med alkohol har en högre alkoholkonsumtion i vuxen ålder än dem som haft en senare debut. Om debuten skjuts upp minskar även de negativa konsekvenserna av berusningsdrickandet (Andreasson S. 2003. (red.) Den svenska supen i det nya Europa. *Nya villkor för alkoholprevention*). Debutålder för berusning är en av de indikatorer som man vill följa upp i den nationella ANDT-strategin. Ett mått på detta är att följa utvecklingen av andelen ungdomar som berusat sig när de var 13 år eller yngre. De senaste åren har andelen ungdomar i riket som berusat sig så tidigt kraftigt sjunkit.

Nedan visas den förändring som skett mellan 2007 och 2016 när det gäller debutålder i Lundby.

Diagram 3. Andelen elever som var 13 år eller yngre när de första gången berusat sig. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016.

I senaste undersökningen i årskurs 9 i Lundby är det sex procent av flickorna som anger att de berusat sig vid 13 år eller tidigare vilket utgör fem personer, men ingen av pojkarna. I gymnasiets år 2 är det fyra procent bland flickorna och sex procent bland pojkarna, vilket betyder två respektive tre personer. Antalsmässigt blir det i Lundby ingen skillnad mellan årskurserna, medan trenden i hela staden är att en mindre andel bland de yngre eleverna berusar sig tidigt, jämfört med de äldre eleverna i gymnasiet. Det visar på den förändring i tidig alkoholdebut som skett de allra senaste åren.

Om flickor och pojkar räknas samman blir den totala andelen i Lundby som berusat sig vid 13 års ålder eller yngre tre procent i årskurs 9 och fem procent i gymnasiets år 2. I grundskolan är andelen fem gånger mindre än vad den var 2007. Bland gymnasisterna i Lundby är andelen som berusat sig i 13-årsåldern eller yngre tre gånger mindre än 2007. Vid en jämförelse ligger stadsdelens värden i båda årskurserna strax under nivån för hela Göteborg.

1.7 Föräldrars bjudvanor

Föräldrars attityd till ungdomars drickande har stor betydelse. Forskningsstudier har visat att ungdomar som bjuds på alkohol av sina föräldrar dricker mer än ungdomar som har föräldrar som är restriktiva och inte bjuder sina ungdomar på alkohol (Andreasson S. 2003. (red.) Den svenska supen i det nya Europa. *Nya villkor för alkoholprevention*).

I enkäterna från 2007 och 2010 är frågan något annorlunda ställd: *Händer det att du blir bjuden på alkohol hemma av dina föräldrar?* Från och med 2013 års undersökning har frågan, för att få ett mer realistiskt svar, ändrats till: *Har du under de senaste 12 månaderna blivit bjuden på alkohol av dina föräldrar/vårdnadshavare?* Detta tros dock inte påverka svaren mer än med någon enstaka procentenhet. Tabellen nedan visar elevernas svar på i vilken omfattning de blivit bjudna på alkohol i eget glas (enstaka glas eller fler).

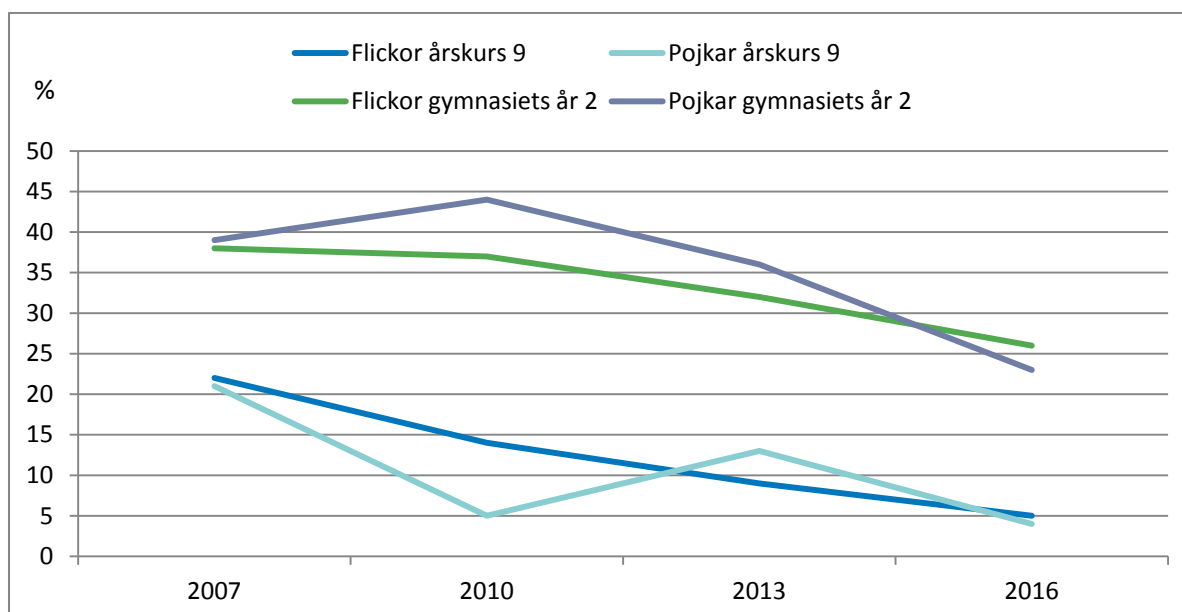
Tabell 5. Andelen elever som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare i enstaka glas eller fler. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2007 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9				Gymnasiets år 2			
	2007	2010	2013	2016	2007	2010	2013	2016
Lundby	22	9	11	5	38	41	34	25
Göteborg	17	12	8	6	44	36	32	28

I 2016 års undersökning är det fem procent av eleverna i årskurs 9 i Lundby som uppger att de blivit bjudna på alkohol i enstaka glas eller fler av föräldrarna/vårdnadshavarna. Andelen i grundskolan i Lundby är mer än fyra gånger mindre än den var 2007. Även bland gymnasieeleverna i stadsdelen har det skett en minskning under denna tid från 38 till 25 procent. I gymnasiet ligger värdet under stadens genomsnitt.

Det som är mest markant i tabellen är den stora skillnaden mellan grundskola och gymnasium. Under åren då ungdomarna är mellan 15 och 17 år sker en förändring när det gäller föräldrarnas bjudvanor, som i Lundby ger fem gånger så höga siffror bland gymnasieeleverna jämfört med eleverna i årskurs 9. Nedan visas skillnaden mellan hur flickor och pojkar blir bjudna på alkohol.

Diagram 4. Andelen elever som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare i enstaka glas eller fler, efter kön. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016.

Flickor och pojkar i Lundby har blivit bjudna på alkohol i ungefär samma utsträckning. I 2016 års undersökning är det knappt fem procent i grundskolan, vilket innebär att fyra flickor och fyra pojkar svarar att de bjudits på alkohol av sina föräldrar. I gymnasiet är det 26 procent av flickorna och 23 procent av pojkarna som blir bjudna på alkohol i eget glas. Till antalet är det 13 flickor och 12 pojkar.

1.8 Negativa konsekvenser av alkohol

Ett stort alkoholintag vid ett och samma dryckestillfälle kan resultera i akuta alkoholskador som till exempel alkoholförgiftning och olika former av olyckor. Här har ungdomarna fått ange olika kortsiktiga konsekvenser av sitt drickande. Frågan har ställts till dem som druckit alkohol det senaste året.

Nedan redovisas eleverna i gymnasiet år 2, vilka i större utsträckning rapporterar upplevda problem i samband med alkoholdrickande än högstadiееleverna. En förklaring kan vara att gymnasieeleverna dricker större mängder alkohol än niorna när de dricker. Frågan om sex som man ångrat dagen efter är omformulerad. Tidigare ställdes frågan om eleven haft oönskat sex någon gång. Det kan i viss mån påverka andelen som svarar ja.

Tabell 6. Andelen elever som upplevt olika typer av problem i samband med alkoholkonsumtion de senaste 12 månaderna, per kön. Gymnasiets år 2. Lundby. 2013 - 2016.

Anges i % av alkoholkonsumenter	Flickor		Pojkar	
	2013	2016	2013	2016
Råkat i slagsmål	7	8	14	10
Råkat ut för olycka eller skadats	25	8	8	3
Blivit utsatt för våld	3	0	14	10
Tappat pengar eller andra värdesaker	25	14	22	7
Förstört saker eller kläder	40	16	30	30
Fått problem med förhållandet till föräldrar	13	3	6	13
Haft sex du ångrat dagen efter	12	3	16	7
Blivit bestulen eller rånad	8	8	2	0
Råkat i bråk med polisen	3	0	0	3
Kört moped, bil eller annat motorfordon	13	3	6	7
Åkt moped, bil eller annat motorfordon med berusad förare	28	11	8	17
Simmat på djupt vatten	10	3	6	10

Eftersom underlaget är litet i Lundby, handlar procentandelarna om ett relativt litet antal elever. Andelarna elever som uppger att de råkat ut för en olycka eller skadats i samband med alkohol är i 2016 års undersökning åtta procent av flickorna och tre procent av pojkarna, till antalet blir det tre flickor och en pojke. Det är viktigt att ta alkoholrelaterade problem på allvar, speciellt när det gäller konsekvenser som handlar om till exempel att ha skadat sig, kört motorfordon eller åkt med någon som kört berusad. Andelen pojkar som uppger att de kört i samband med alkoholkonsumtion och framförallt åkt med någon som kört berusad har ökat de tre senaste åren. Bland flickorna har det däremot minskat. Bland pojkarna som druckit alkohol är det också 10 procent som uppger att de antingen råkat i slagsmål eller blivit utsatta för våld.

Bland dem som druckit alkohol i gymnasiet år 2 är den vanligaste negativa konsekvensen att man förstört saker eller kläder. Jämfört med 2013 är det färre elever som uppger att de haft sex som de ångrat dagen efter. Överlag får dock den sjunkande konsumtionen till följd att negativa konsekvenser i samband med alkoholdrickande minskar.

Mer fakta om alkoholvanorna bland ungdomarna boendes i Lundby

Andelen storkonsumenter av alkohol är en procent i årskurs 9 och nio procent i gymnasiet år 2. Det är lika många flickor som pojkar och ligger något under genomsnittet i staden. Storkonsument innebär att man dricker alkohol motsvarande minst 14 standardglas i veckan för pojkar och 9 standardglas för flickor. Detta är de mått som brukar användas för riskkonsumtion i den vuxna befolkningen.

13 procent i årskurs 9 och 45 procent av eleverna i gymnasiet år 2 har druckit alkohol den senaste månaden. Det är ungefär lika många flickor som pojkar. I årskurs 9 ligger värdet för Göteborg på 17 procent medan det i gymnasiet är hälften av eleverna.

I årskurs 9 uppger fyra procent av eleverna att föräldrarna "tycker det är okej" att deras son eller dotter dricker alkohol. I gymnasiet år 2 är denna andel 37 procent. Det är något fler flickor än pojkar som anger att det. Värdena ligger under genomsnittet för staden.

Av eleverna i gymnasiet år 2 är det 28 procent som någon gång före sin 18-årsdag har blivit serverade alkohol på restaurang, pub eller liknande i Sverige. Detta utgör i antal 29 elever, ungefär lika många flickor som pojkar. I Göteborg är det en tredjedel av eleverna.

Cirka sju procent av eleverna i grundskolan och 17 procent i gymnasiet tror att det är liten eller ingen risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt om de berusar sig på alkohol varje helg. Det blir 13 elever i årskurs 9 och 18 elever i gymnasiet år 2. Betydligt fler pojkar än flickor tror att det inte är farligt att dricka alkohol varje helg. I staden är det 14 procent både i grundskolan och i gymnasiet.

Narkotika

2.1 Narkotikaanvändningen i stadsdelarna

Följande tabell visar hur stor andel av eleverna som svarat att de någon gång använt narkotika, fördelat på de tio stadsdelarna. Redovisningen per stadsdel sker efter boende, det vill säga den stadsdel som eleven uppger sig bo i och inte skoltillhörighet. I tabeller på stadsdelsnivå förekommer resultat från stadsdelar som baseras på ett relativt litet antal enkätsvar. Det är trenderna i ett långsiktigt perspektiv som är intressanta och viss försiktighet bör iaktas med de enskilda värdena i varje undersökning.

Tabell 7. Andelen elever som någon gång använt narkotika, per stadsdel. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. 2007 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9				Gymnasiets år 2			
	2007	2010	2013	2016	2007	2010	2013	2016
Angered	11	12	4	8	15	17	13	15
Askim-Frölunda-Högsbo	8	10	8	7	20	22	22	20
Centrum	15	6	8	5	27	30	34	24
Lundby	10	6	7	7	14	21	16	16
Majorna-Linné	17	20	15	14	28	34	33	28
Norra Hisingen	6	7	7	2	15	18	20	15
Västra Göteborg	9	9	8	4	17	17	19	21
Västra Hisingen	10	8	9	4	16	21	21	21
Örgryte-Härlanda	10	11	6	7	18	26	22	22
Östra Göteborg	11	11	11	9	22	16	18	19
Göteborg	10	10	8	7	19	22	21	20

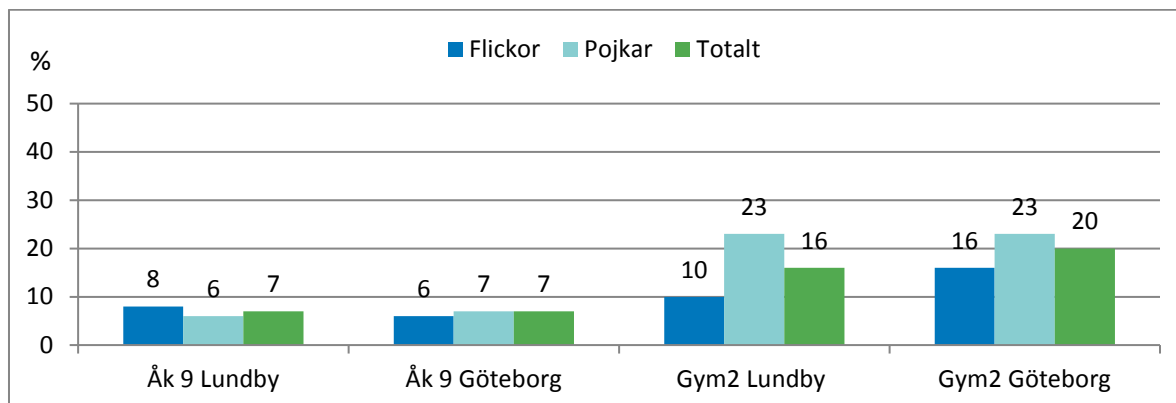
Av tabellen framgår att det är förhållandevis stora skillnader mellan stadsdelarna. I Lundby har andelen med narkotikaerfarenhet i årskurs 9 varit på ungefär samma nivå under åren 2010 - 2016. Jämfört med undersökningen 2007 har den sjunkit med tre procentenheter. De sju procent som 2016 uppger att de använt narkotika någon gång utgörs av 12 elever. Det överensstämmer med genomsnittet för Göteborg som också är sju procent.

Även i gymnasiets år 2 i Lundby är andelen elever med narkotikaerfarenhet samma som vid undersökningen 2013, men har sjunkit med fem procentenheter sedan 2010. Den är i senaste undersökningen 16 procent, vilket är under genomsnittet för staden. Antalet i gymnasiets år 2 som uppger att de någon gång använt narkotika är 17 elever.

2.2 Narkotikaanvändningen bland flickor och pojkar i Lundby

För att få en uppfattning om hur narkotikaanvändningen i stadsdelen fördelar sig mellan könen visas här ett diagram från undersökningen 2016.

Diagram 5. Andelen elever som använt narkotika någon gång. Jämförelse mellan flickor och pojkar. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

I Lundby är det i årskurs 9 inte så stor skillnad mellan flickors och pojkars narkotikaerfarenhet. Till antalet är det sju flickor och fem pojkar. I gymnasiets år 2 är det mer än dubbelt så många pojkar som flickor som någon gång använt narkotika, till antalet fem flickor och 12 pojkar.

2.3 Narkotikaanvändningen den senaste månaden och det senaste året

I CANs senare undersökningar ställs också frågan om narkotikaanvändning de senaste 12 månaderna. Tidigare undersökningar har visat att de flesta i den här åldern som använt narkotika har gjort det vid ett eller ett par tillfällen. Andelen blir därför lägre när frågan enbart rör det senaste året, framförallt bland gymnasieeleverna.

Användning senaste månaden är ett mått som ofta tillämpas för att ge en indikation på mer regelbunden narkotikaanvändning, en skattning av ett pågående bruk. Framförallt bland niondeklassare får man dock ta med i beräkningen att detta mått kan inkludera dem som har en nyligen gjord debut med narkotika. Det behöver därför inte betyda att det rör sig om regelbunden användning.

Erfarenheten från CAN under de senaste åren är, att även då den totala användningen legat på samma nivå i årskurs 9, har andelen elever som använt narkotika flera gånger ökat något. Antalet elever som fortsatt att experimentera med narkotika har blivit fler.

Tabell 8. Andelen elever som använt narkotika den senaste månaden respektive de senaste 12 månaderna. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2007 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9				Gymnasiets år 2			
	Använt senaste månaden		Använt senaste året		Använt senaste månaden		Använt senaste året	
	Lundby	Gbg	Lundby	Gbg	Lundby	Gbg	Lundby	Gbg
2007	3	3	7	7	2	4	8	13
2010	2	4	4	8	6	6	18	16
2013	4	3	6	7	2	5	11	15
2016	2	2	6	5	3	5	12	14

Bland samtliga elever är andelen som använt narkotika *de senaste 30 dagarna* påtagligt lägre än andelen som använt någon gång. I 2016 års undersökning är det i årskurs 9 i Lundby två procent, vilket innebär att två flickor och två pojkar uppger att de använt narkotika de senaste 30 dagarna. I gymnasiet år 2 är det till antalet två flickor och en pojke, vilka tillsammans utgör tre procent, som använt narkotika de senaste 30 dagarna. Procentuellt ligger detta under de totala siffrorna för Göteborg. Det indikerar att för flera elever ligger narkotikaanvändningen ett tag bakåt i tiden och handlar om något enstaka tillfälle.

När det gäller narkotikaanvändning *det senaste året* är andelen sex procent bland samtliga svarande elever i årskurs 9 i Lundby, till antalet fem flickor och fem pojkar. I gymnasiet i stadsdelen ökar andelen till 12 procent, vilket betyder 12 elever, dubbelt så många pojkar som flickor. Eleverna i grundskolan ligger strax över genomsnittet för Göteborg, medan eleverna i gymnasiet ligger under genomsnittet för Göteborgseleverna. Lundbys gymnasieelever följer mönstret för samtliga gymnasieelever i Göteborg, som innebär att fler pojkar än flickor uppger användning av narkotika.

Ett enkelt mått som kan indikera hur många som "fortsätter" använda narkotika är att beräkna kvoten mellan andelen som någon gång använt narkotika och andelen som använt senaste månaden. Med dessa två mått beskrivs i CANs rapporter den långsiktiga utvecklingen bland niondeklassare sedan 70-talet, då 35 procent "fortsatte" använda narkotika. Under 80-talet sjönk denna andel till 20 procent för att sedan öka till omkring 30 procent under de senaste åren. I Lundby är andelarna i grundskolan för små för att göra denna beräkning. Bland gymnasieeleverna i stadsdelen blir kvoten mellan livstids- och månadsprevalensen 18 procent, det vill säga att cirka var femte elev "fortsätter" använda narkotika. Genomsnittligt i staden är det cirka en fjärdel.

2.4 Vilken typ av narkotika har eleverna använt?

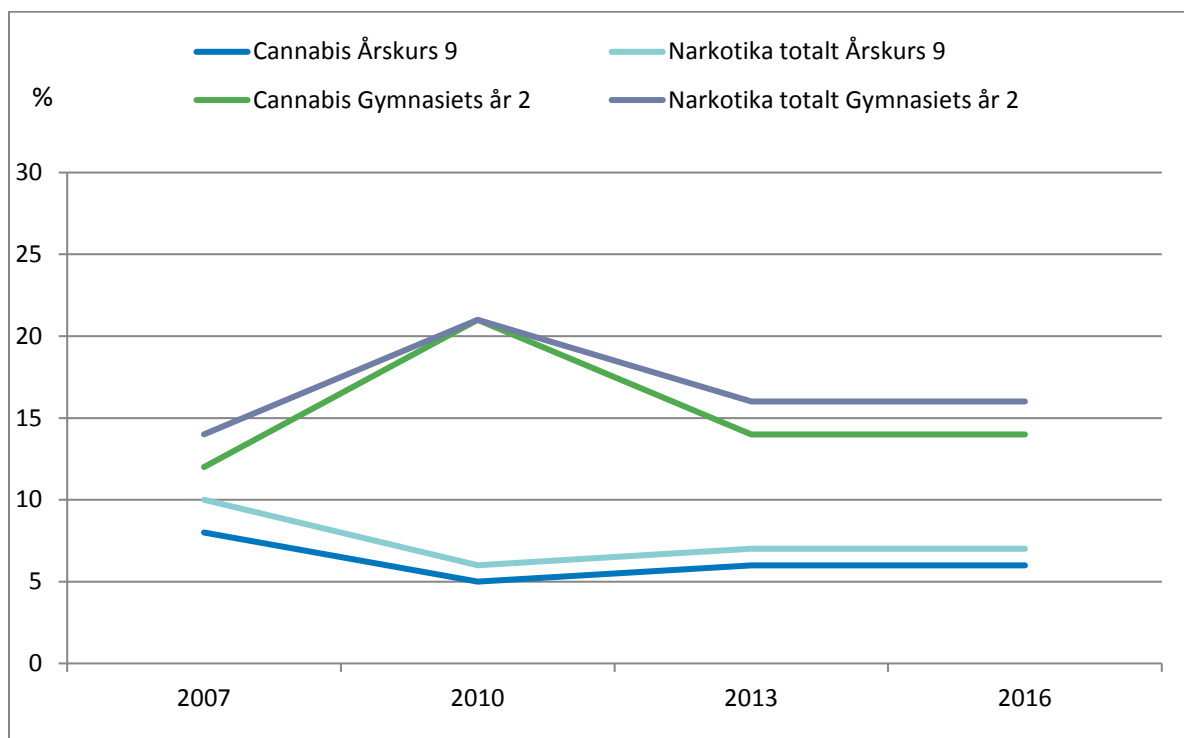
I enkäten har de elever som uppger att de använt narkotika också fått svara på frågan vilken typ av preparat de använt. Tidigare kartläggningar har visat att cannabis är den absolut vanligaste drogen bland ungdomar. CANs nationella undersökningar visar att andelen niondeklassare som använt enbart cannabis bland dem med narkotikaerfarenhet har ökat de senaste åren. När det gäller gymnasieeleverna som använt narkotika är det relativt oförändrat när det gäller vilken typ av narkotika som använts.

Cannabis är ett samlingsnamn för hasch och marijuana. Det finns flera allvarliga hälsorisker med cannabis som är vetenskapligt bevisade. En är att blodflödet i hjärnan minskar och att den därför arbetar mindre effektivt. Under ett cannabisrus försämras minne, koncentration, inlärningsförmåga och tankeförmåga. Att de intellektuella förmågorna blir försämrade medför en påverkan på studieresultaten. Cannabis påverkan på hjärnan medför också att den psykiska mognaden hos ungdomar försenas, vilket har effekter på den unges sociala relationer. Cannabis är beroendeframkallande och studier visar att ju yngre man är när man börjar använda drogen, desto större risk finns det för att bli beroende (Meier, M.H. m.fl. 2012. *Persistent cannabis users show neuropsychological decline from childhood to midlife*).

Det mest verksamma ämnet som framkallar berusning förkortas THC (delta-9-tetrahydrocannabinol). THC-halten varierar mycket, men både marijuana och hasch har under de senaste åren förädlats och blivit mer kraftfulla. Fler referenser till vetenskapliga studier om skadeverkningarna av cannabis finns i litteraturlistan i slutet av denna rapport.

I figuren nedan ställs frågan: *Har du någon gång använt cannabis respektive narkotika (inklusive cannabis)?* Både de elever som prövat cannabis en gång och de som gjort det många gånger finns med i redovisningen.

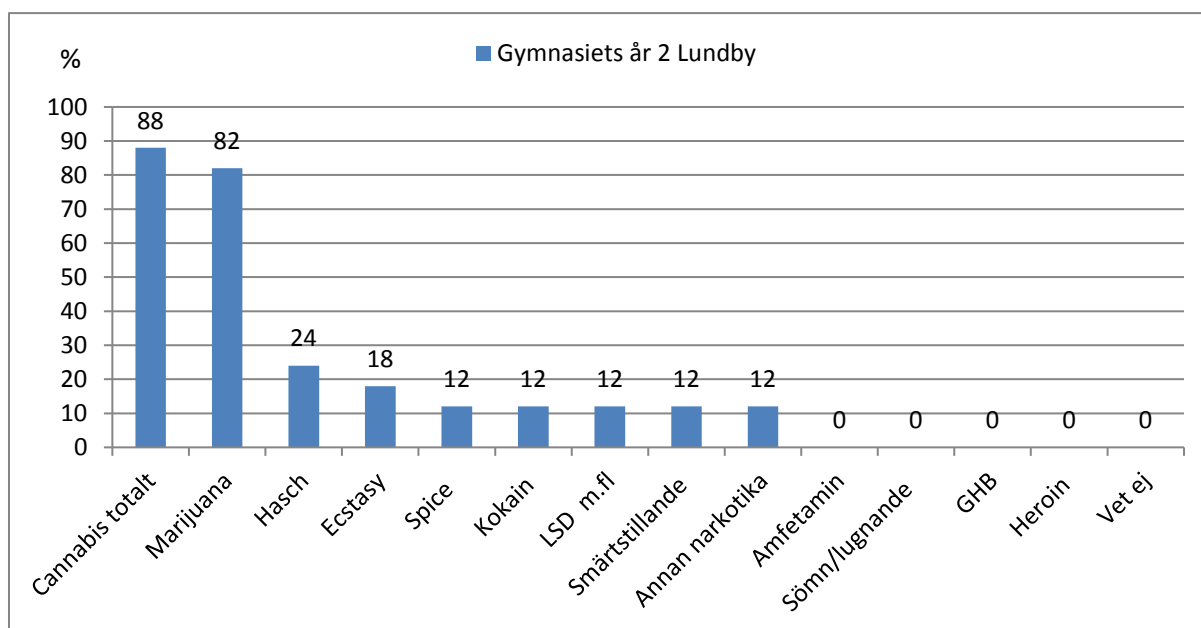
Diagram 6. Andelen elever som någon gång använt cannabis (hasch och/eller marijuana) och andel elever som använt narkotika (inklusive cannabis). Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016.

I 2016 års undersökning bekräftas att cannabis är den klart dominerande formen av narkotika som ungdomarna i Lundby använt. Diagrammet visar hur cannabisanvändningen och den totala narkotikaanvändningen har följt varandra under åren. Vid de senaste två mätningarna ligger båda på samma nivå, sex respektive sju procent i grundskolan och 14 respektive 16 procent i gymnasiet. Cannabisanvändningen ligger i årskurs 9 på samma nivå som staden medan den i gymnasiet är under genomsnittet för Göteborg (19 %).

På nästa sida redovisas de olika typer av preparat som förekommer bland eleverna som använt narkotika i gymnasiets år 2. Antalet narkotikaanvändare i årskurs 9 är för litet för att göra liknande uppdelning. Observera att preparaten anges procentuellt i gruppen narkotikaanvändare och sorteras efter vilket som är vanligast. Det har varit möjligt att fylla i flera olika preparat.

Diagram 7. Erfarenhet av olika narkotikasorter. Anges procentuellt av dem som använt narkotika. Gymnasiets år 2. Lundby. 2016.

På frågan om receptbelagda sömn-/lugnande medel utan läkarordination får eleverna exempel på medel som Xanor, Stesolid, Zopiklon och Oxascand. På frågan om receptbelagda smärtstillande medel utan läkarordination ges exempel på medel som Tramadol, Citodon, Morfin och Oxycontin. I gruppen LSD m.fl. psykedelia finns också psykedeliska svampar och andra hallucinogener.

Bland dem som använt narkotika redovisas i den första stapeln cannabis totalt, alltså en sammanslagning av hasch och/eller marijuana, vilket utgör 88 procent i gymnasiets år 2 i Lundby. Få elever uppger att de använt något annat preparat än cannabis. Av cannabispreparaten är det främst marijuana som använts, 82 procent i gymnasiets år 2, följt av hasch på 24 procent. Därefter kommer Ecstasy på 18 procent, vilket betyder tre personer. Det är 12 procent, två elever, som använt spice eller liknande rökmixar. Vid en jämförelse med undersökningen 2013 har andelen i Lundby som använt spice bland dem med narkotikaerfarenhet sjunkit från 64 procent. Om frågan om spice ställs till samtliga elever i gymnasiets år 2 i Lundby är det 2016 två procent som någon gång har använt preparatet. I staden är det fyra procent. Spice är ett samlingsnamn för en mängd syntetiska substanser med cannabisliknande effekt. Det förekommer som rökblandning och som pulver.

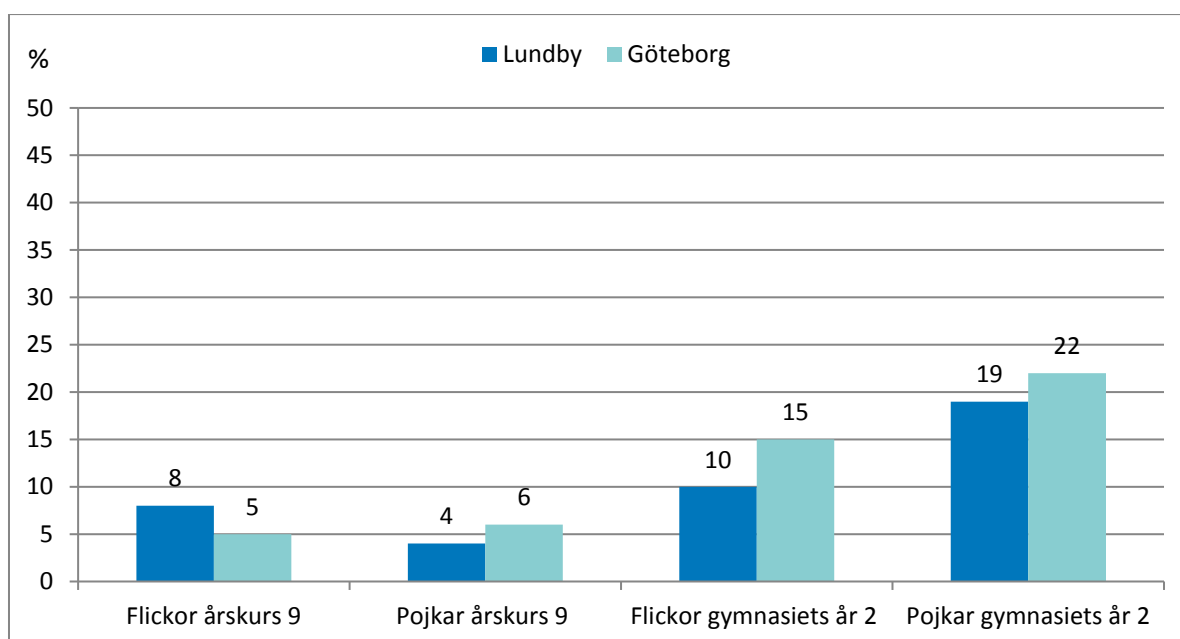
De efter cannabis, ecstasy och spice vanligaste använda preparaten är kokain, LSD och receptbelagda smärtstillande medel utan läkarordination. Eftersom det handlar om få personer innebär det att procentsiffrorna vid en uppdelning i olika preparat blir något osäkra. Det är två elever som i det här sammanhanget utgör 12 procent. Sömn-, lugnande- och smärtstillande medel kommenteras mer i avsnittet om läkemedel.

I 2013 års undersökning ställs för första gången frågor om nätdroger till Göteborgseleverna, ibland kallade nya psykoaktiva substanser (NPS), designerdroger eller RC-droger (Research Chemicals). Här omfattas både narkotikaklassade, icke klassade substanser och substanser klassade som hälsofarliga som säljs via Internet. Oftast handlar det om syntetiska, cannabisliknande substanser eller centralstimulerande medel. Nya varianter introduceras kontinuerligt för att undslippa kontroll. Frågan om nätdroger ställs för att få en uppfattning om användningen av alla sådana substanser, både lagliga och olagliga.

I Lundby är det en elev i årskurs 9 och en i gymnasiets år 2 som uppger att de *köpt nättdroger*. Det är två elever i grundskolan och en i gymnasiet som *använt nättdroger*. Detta är en minskning jämfört med förra drogvanundersökningen 2013. I de flesta fall uppger eleverna att nättdrogen man använt varit spice. Oftast känner eleverna inte till om substansen är laglig eller olaglig.

Drogvanundersökningar brukar i allmänhet visa att pojkar i större utsträckning än flickor använder cannabis. I diagrammet nedan görs en jämförelse mellan flickor och pojkar när det gäller cannabisanvändning i Lundby och totalt i Göteborg.

Diagram 8. Andelen elever som använt cannabis (hasch och/eller marijuana) efter kön. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

I 2016 års undersökning är det i årskurs 9 i Lundby något fler flickor än pojkar som använt cannabis någon gång, till antalet sju respektive fyra elever. Bland gymnasisterna är det däremot fler pojkar. Bland flickorna är det 10 procent och bland pojkarna 19 procent som har cannabiserfarenhet. Till antalet är det 5 flickor och 10 pojkar i gymnasiets år 2. I Lundby är värdet för eleverna i gymnasiet under genomsnittet för Göteborg, speciellt gäller detta för flickorna. I stadsdelen har gymnasieeleverna i mer än dubbelt så stor utsträckning använt cannabis jämfört med eleverna i årskurs 9.

Bland eleverna i Lundby är det 2016 tre procent, sex elever, i årskurs 9 och fyra procent, fyra elever, i gymnasiets år 2 som anger att de *också använt någon annan narkotika än cannabispreparat*. I staden är det tre respektive sju procent i årskurserna. I årskurs 9 i Lundby är det ingen elev som uppger att man *enbart använt något annat preparat än cannabis*. I gymnasiets år 2 är det en elev som uppger detta.

2.5 Antal gånger eleverna använt cannabis

Enligt CAN är trenden att frekvensen av cannabisanvändningen i landet ökat de senaste åren, det vill säga bland dem som använt är det fler som använt flera gånger. Man kan få en uppfattning om det mer frekventa cannabisbruket genom elevernas svar på hur många gånger de använt hasch och/eller marijuana. En bild av hur elever fortsätter använda drogen efter ett enskilt tillfälle fås genom en uppdelning mellan en gång, 2-20 gånger och fler än 20 gånger. I CANs tidsserie kan man se hur frekvensen av cannabisanvändningen har utvecklats under längre tid. I början av 90-talet hade hälften av niorna som använt cannabis gjort det endast en gång. Den andelen har numera sjunkit i både grundskolan och i gymnasiet till att utgöra bara cirka 25 procent av alla cannabisanvändare.

I tabellen nedan görs uppdelningen mellan en gång, 2-20 gånger och fler än 20 gånger bland flickorna och pojkarna i gymnasiet år 2 i Lundby. Antalet elever som använt cannabis i årskurs 9 är för litet för en uppdelning. Här anges både det faktiska antalet elever och procentandelen av samtliga elever inom parentes.

Tabell 9. Antalet elever/antalet gånger som hasch och/eller marijuana använts, efter kön. Gymnasiet år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

Antal och procent	Gymnasiet år 2 Lundby		Gymnasiet år 2 Göteborg	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
1 gång	4 (8 %)	1 (2 %)	68 (5 %)	65 (4 %)
2 – 20 ggr	1 (2 %)	8 (15 %)	122 (8 %)	196 (13 %)
Fler än 20 ggr	0 (0 %)	2 (4 %)	39 (3 %)	79 (5 %)

I Lundby är det i 2016 års undersökning enligt föregående diagram 10 procent av flickorna och 19 procent av pojkarna i gymnasiet år 2 som uppger att de använt cannabis någon gång, totalt drygt 14 procent. Engångsanvändarna är åtta procent bland flickorna och två procent bland pojkarna. I stadsdelen märks en skillnad mellan könen, fler pojkar som använt cannabis har gjort det flera gånger. Bland pojkarna i gymnasiet är det fyra procent som använt cannabis fler än 20 gånger medan det är ingen bland flickorna. För samtliga Göteborgselever som använt cannabis är förhållandet liknande. Nedanstående tabell visar hur frekvensen av cannabisanvändningen i Lundby och i Göteborg har förändrats över tid sedan 2007.

Tabell 10. Antalet gånger som hasch och/eller marijuana använts. Gymnasiet år 2. Lundby och Göteborg. 2007 - 2016.

Anges i %	Gymnasiet år 2 Lundby				Gymnasiet år 2 Göteborg			
	2007	2010	2013	2016	2007	2010	2013	2016
1 gång	2	2	1	5	5	5	5	4
2 – 20 ggr	8	14	14	9	9	12	10	10
Fler än 20 ggr	1	4	0	2	3	4	5	4

I Lundby har andelen elever i gymnasiet år 2 som använt cannabis endast en gång varierat något genom åren och är 2016 fem procent. Cannabisanvändningen har legat på samma nivå sedan förra undersökningen 2013. Men i Lundby syns inte utvecklingen mot att flergångsanvändarna har ökat. I 2016 års undersökning är andelen flergångsanvändare cirka två tredjedelar bland cannabisanvändarna totalt i stadsdelen.

2.6 Inställning till och tillgänglighet av cannabis

I drogvanundersökningen tillfrågas eleverna om vilken risk, både fysiskt och psykiskt, de förknippar med användningen av olika droger. Här används frågan *Hur stor risk tror du det är att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de provar marijuana eller hasch 1-2 gånger?*

I CANs undersökningar har farlighetsbedömningen av cannabis förskjutits de senaste åren genom att färre uppfattar det som riskabelt att använda några gånger. Trenden är att respekten för cannabisanvändning har minskat. Det är dock fortfarande så att i jämförelse med alkohol bedöms cannabis som mer farligt av eleverna.

Tabell 11. Andelen elever som tror att det är liten eller ingen risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de provar marijuana eller hasch 1-2 gånger, efter kön. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby. Göteborg inom parentes. 2007 – 2016.

Anges i %	Årskurs 9		Gymnasiet år 2	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
2007	15 (25)	24 (33)	24 (31)	35 (41)
2010	18 (24)	35 (35)	30 (35)	51 (48)
2013	27 (29)	46 (38)	38 (36)	50 (53)
2016	36 (29)	42 (39)	28 (37)	48 (52)

Bland eleverna i Lundby visas i stort sett samma trend som i riket och i Göteborg, det vill säga att inställningen till risken med att använda cannabis har förändrats över tid. Sedan 2007 ökar andelarna i årskurs 9 i stadsdelen som tror att det är liten eller ingen risk att prova cannabis ett par gånger både bland flickorna och bland pojkarna. I gymnasiet är ökningen bland flickorna inte lika tydlig och bland pojkarna har värdena varit ungefär desamma i de senaste undersökningarna. Om flickor och pojkar räknas samman är det 38 procent i årskurs 9 och 39 procent i gymnasiet år 2 som 2016 tror att det är ofarligt att använda cannabis ett par gånger. I staden är det framförallt i gymnasiet och bland pojkarna som denna inställning ökar bland eleverna.

Ett mått på tillgängligheten av cannabis brukar vara att undersöka hur många elever som tror att de på ett dygn kan få tag på cannabis. Bland eleverna i årskurs 9 är det i Lundby 13 procent som uppger att de kan få tag i hasch eller marijuana inom 24 timmar, 15 procent av flickorna och 11 procent av pojkarna. I gymnasiet år 2 har andelen stigit till 20 procent bland flickorna och 40 procent bland pojkarna, totalt 31 procent. Det överensstämmer väl med hela staden där det är 14 procent i grundskolan och cirka en tredjedel i gymnasiet.

I Lundby är det 22 procent av eleverna i grundskolan och 37 procent i gymnasiet som erbjudits att prova eller köpa narkotika, nivåer som väl överensstämmer med situationen bland samtliga elever i Göteborg. I årskurs 9 är fördelningen 23 procent flickor och 20 procent pojkar, i gymnasiet år 2 är det 28 procent flickor och 44 procent pojkar. Det är med andra ord betydligt fler ungdomar som både menar att de kan få tag på cannabis snabbt och som erbjuds prova eller köpa droger, än som verkligen använder det. Det visar dock i vilken utsträckning narkotika finns i ungdomarnas miljöer.

2.7 Cannabiserfarenhet och andra riskbeteenden

Det är vanligt att samma person har flera riskbeteenden. En riskabel livsstil inom ett område hänger ofta ihop med riskfaktorer inom ett annat område. I tabellen nedan visas sambandet mellan cannabiserfarenhet och intensivkonsumtion av alkohol och tobaksanvändning. En jämförelse görs mellan de elever som använt cannabis och samtliga elever. Eleverna i årskurs 9 redovisas inte då underlaget är för litet.

Tabell 12. Andelen elever som uppger andra riskbeteenden bland dem med cannabiserfarenhet i jämförelse med samtliga elever. Gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

Anges i %	Gymnasiets år 2 Lundby		Gymnasiets år 2 Göteborg	
	Använt cannabis	Samtliga elever	Använt cannabis	Samtliga elever
Intensivkonsumtion av alkohol någon gång per månad eller oftare*	33	22	55	26
Röker och/eller snusar	53	25	67	30

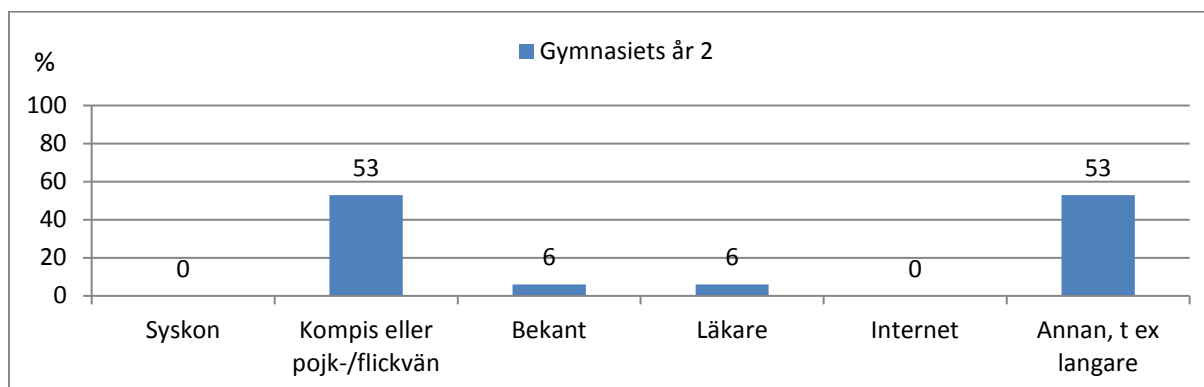
*Intensivkonsumtion innebär att vid samma tillfälle/ minst en gång i månaden dricka motsvarande mängd alkohol som en flaska vin eller fyra burkar starköl.

Tabellen visar att bland eleverna i Lundby som använt cannabis i gymnasiets år 2 är det vanligare att man också berusningsdricker och använder tobak jämfört med samtliga elever (cannabisanvändarna inkluderade). Detta förhållande liknar hur det ser ut för gymnasieelever i hela staden. Om tobaks- och intensivkonsumtionen av alkohol tas som utgångspunkt är det bland elever som röker eller snusar och ofta dricker sig berusade mer vanligt att också använda cannabis jämfört med samtliga elever. Det är tydligt att riskbeteenden förstärker varandra.

2.8 Hur får eleverna tag på narkotika?

Eleverna med narkotikaerfarenhet har fått ange från vem eller vilka de har fått tag på narkotikan. Det har varit möjligt att uppge flera svarsalternativ därför överstiger procentandelarna totalt hundra procent. Diagrammet redovisas bara på gymnasienivå då antalet i grundskolan är för litet för en uppdelning.

Diagram 9. Från vem eller vilka har eleverna fått tag på narkotika. Anges procentuellt av dem som använt narkotika. Gymnasiets år 2. Lundby. 2016.

Svarsmönstren när det gäller anskaffningskällor har inte förändrats nämnvärt sedan förra undersökningen 2013. En majoritet av eleverna i gymnasiet svarar att de fått narkotikan från en kompis eller pojk-/flickvän eller en langare, 53 procent vardera. Andelarna blir höga då de anges procentuellt av dem som använt narkotika, men antalet innebär att 53 procent är nio elever och sex procent är en elev. Ingen elev har fått narkotikan från ett syskon eller från internet. Även totalt i staden är det liknande procentsatser när det gäller en kompis/pojk-/flickvän eller langare.

I CANs riksundersökning görs en uppdelning i antalet gånger eleverna använt narkotika. Elever som använt narkotika mer frekvent tenderar att i större utsträckning uppges langare och internet som anskaffningsalternativ. CAN gör tolkningen att det är främst de frekventa narkotikaanvändarna som skaffar narkotikan från ursprungskällan och för den vidare till andra ungdomar med mindre omfattande narkotikaerfarenheter.

Mer fakta om elevernas narkotikavanor i Lundby

En elev i årskurs 9 uppger att föräldrarna "tycker det är okej" att deras ungdom röker cannabis. Ingen uppger detta i gymnasiets år 2. I grundskolan överensstämmer det med hur det ser ut i staden.

Antalet elever som använt hasch eller marijuana vid 13 års ålder eller yngre är två elever i grundskolan och två elever i gymnasiet. Den vanligaste debutåldern för att ha använt cannabis är 16 eller 17 år bland eleverna i gymnasiet.

I årskurs 9 är det 10 procent och i gymnasiet är det 18 procent som uppger att de haft lust att prova narkotika. Det ligger ungefär i nivå med situationen för hela Göteborg. I båda årskurserna är det något fler flickor än pojkar.

Andelen elever som tror att det är ingen eller liten risk att människor skadar sig själva om de använder cannabis varje helg är 13 procent i grundskolan och 15 procent i gymnasiet. Det är i grundskolan fler pojkar än flickor, men i gymnasiet samma antal, som inte tror att det är någon risk.

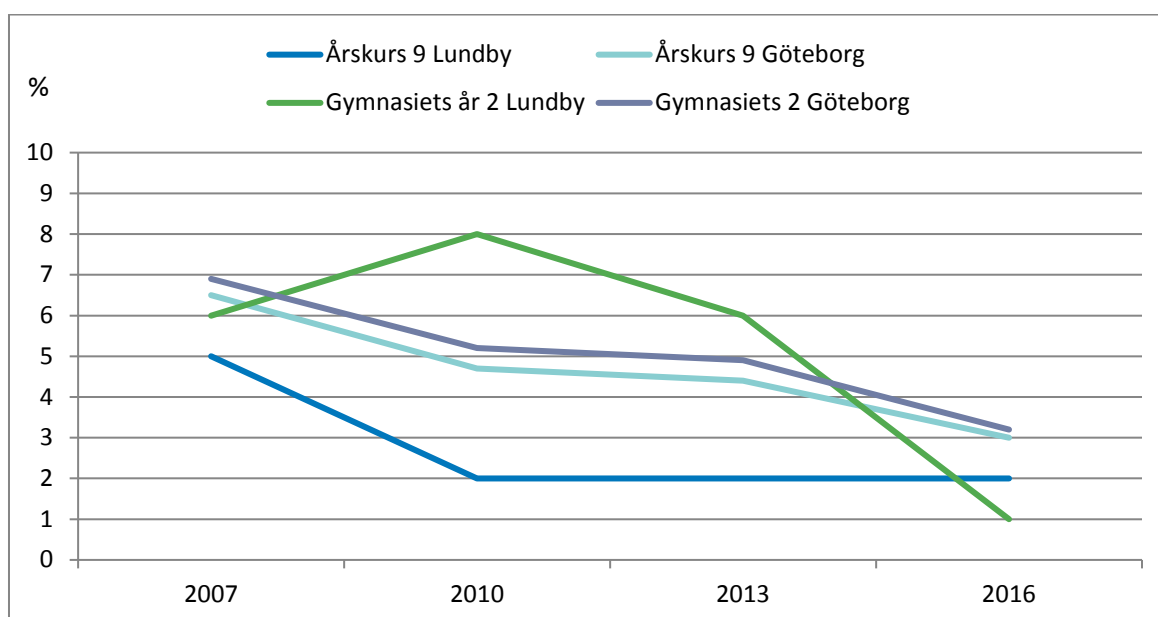
Det är 19 procent i grundskolan och 11 procent i gymnasiet som tror att det är ingen eller liten risk att människor skadar sig själva om de provar heroin 1-2 gånger. Det är ingen skillnad mellan könen. I Lundby blir det 33 elever i årskurs 9 och 11 elever i gymnasiets år 2. Det överensstämmer med elevernas svar i hela staden.

3. Sniffning och boffning

Redan under 1950-talet förekom sniffning av olika lösningsmedel. Då användes oftast thinner, bensin eller terpentin. Under 1970-talet var det betydligt vanligare att sniffa jämfört med idag. Det är främst i de tidiga tonåren som sniffning eller boffning förekommer. Frågan har ändrats till att innefatta uttrycket "boffa", eftersom det används om inandning av olika gaser från sprayförpackningar.

De trender som CAN sett i riksundersökningarna är att lim förr om åren var det vanligaste preparatet man sniffade, därefter blev det allt vanligare att boffa olika typer av spray och gas. I CAN-undersökningen 2016 var det åter vanligast med lim. Den slutsats som kan dras är att minskningen av sniffning/boffning delvis beror på att färre boffar spray och gaser.

Diagram 10. Andelen elever som någon gång sniffat eller boffat. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby och Göteborg. 2007 – 2016.

I Lundby liksom totalt i staden har sniffningen/boffningen minskat sedan 2007 och ligger idag på en till två procent både i grundskolan och i gymnasiet. När en enskild stadsdel redovisas är det viktigt att tänka på att procentsatsen i diagrammet bygger på få elevers svar. Andelen i årskurs 9 som sniffat minskade redan vid 2010 års undersökning till två procent, där den ligger idag. Det innebär att tre elever svarar att de någon gång sniffat. I gymnasiet år 2 var det betydligt fler som angav att de sniffat i de tidigare undersökningarna, medan det är endast en elev 2016. De vanligaste preparaten som eleverna uppger är lim och bensin.

Om frågan gäller den senaste månaden är det en elev i grundskolan och ingen elev i gymnasiet. I Lundby är det en elev i grundskolan som har sniffat eller boffat vid 13 års ålder, ingen i gymnasiet. Cirka en fjärdedel av eleverna i grundskolan tror att det är liten eller ingen risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de provar att sniffa/boffa 1-2 gånger. Denna siffra är 21 procent i gymnasiet år 2 i Lundby.

4. Dopning – Anabola Androgena Steroider

Det har länge förekommit otillåtna preparat inom idrotten, hormondopningsmedel som Anabola Androgena Steroider (AAS). Användningen av hormondopning spreds utanför idrotten och 1992 infördes Dopningslagen. Det är inte så vanligt bland ungdomar i de här åldrarna att använda AAS, vilket överensstämmer med undersökningar i riket.

Bland samtliga elever i Göteborg varierar andelen som använt AAS mellan en och två procent under åren som undersökningarna i Göteborg gjorts. Användningen har sjunkit sedan förra undersökningen 2013 och år 2016 cirka en procent både i grundskolan och i gymnasiet. Det är i staden fler pojkar än flickor som uppger att de använt AAS. I Lundby är det en elev i årskurs 9 och en i gymnasiets år 2 som uppger att de använt AAS.

5. Läkemedel och viktminskningspreparat

Eleverna har i CANs undersökningar i flera år fått frågan om de någon gång använt *receptbelagda sömnmedel eller lugnande medel utan recept* (t.ex. Xanor, Stesolid, Zopiklon, Oxacand). Många läkemedel är klassade som narkotika då de kan framkalla rus och beroende. De vanligaste beroendeframkallande lugnande medlen är av bensodiazepintyp. I 2016 års undersökning är det i Lundby fyra procent i båda årskurserna som använt icke-förskrivna sömn-/lugnande medel. Det innebär sju elever i årskurs 9 och fyra elever i gymnasiets år 2. Andelarna överensstämmer med genomsnittet i staden, där värdena legat på ungefär samma nivå sedan mätningarna började. Lundby skiljer sig från staden med att flickor och pojkar svarar på liknande sätt. I hela staden är det fler flickor än pojkar.

I den senaste undersökningen finns för första gången frågan om användning av *receptbelagda smärtstillande läkemedel utan läkarordination*. Medel av opioidtyp anges som exempel, som Tramadol, Citodon, Morfin och Oxycontin. I Lundby är det i årskurs 9 sex procent, 10 elever, som uppger detta medan andelen elever i gymnasiets år 2 är fem procent, fem elever. Det är fler flickor än pojkar i grundskolan, men tvärtom i gymnasiet. Dessa värden överensstämmer väl med hur situationen är i hela staden.

I Lundby är det två procent, fyra elever som använt *läkemedel tillsammans med alkohol* i berusningssyfte. I gymnasiets år 2 ligger andelen i stadsdelen på fyra procent, fyra elever. I grundskolan är det fler flickor än pojkar, men i gymnasiet är det ingen skillnad. Eleverna får ange vad de använt och det vanligaste är att olika former av receptfria värktabletter som Alvedon, Ipren och Panodil har blandats med alkohol. Det överensstämmer i båda årskurserna med hur det ser ut totalt i Göteborg. I riksundersökningarna visas i årskurs 9 att trenden att blanda alkohol med olika läkemedel har minskat genom åren. En bidragande orsak kan antas vara att alkoholkonsumtionen överlag minskat bland eleverna.

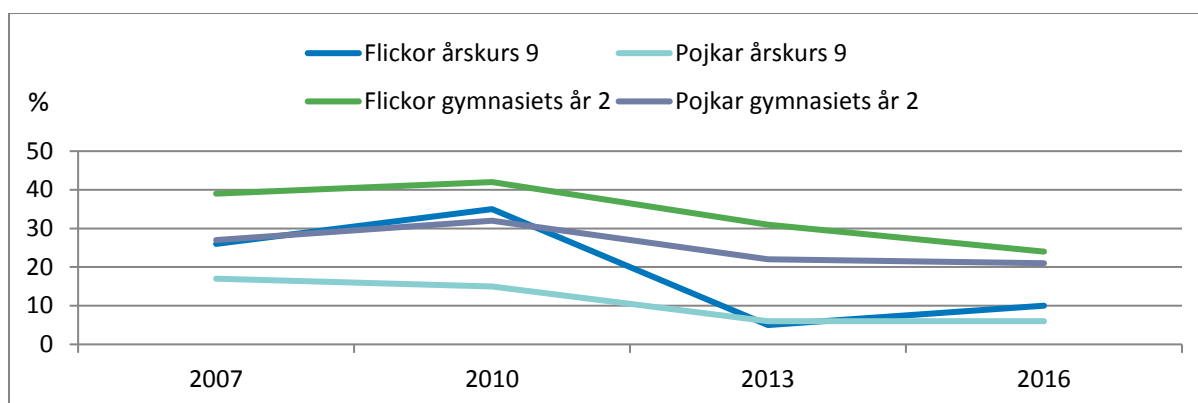
I den senaste undersökningen ställs också frågan om användning av *viktminskningspreparat utan läkarordination*. Som exempel ges bantningspiller och fettförbränningstabletter. I de flesta fall betraktas dessa som livsmedel, men en del av preparaten klassificeras som läkemedel. Många kosttillskott saluförs som naturliga men kan trots det innehålla otillåtna ämnen och vara skadliga för hälsan, till exempel den läkemedelsklassade substansen efedrin. I Lundby är det en elev i grundskolan och tre elever i gymnasiet som uppger att de använt viktminskningspreparat någon gång. Dessa siffror överensstämmer med hur det ser ut i hela staden. Det är fler flickor än pojkar som använt sådant preparat.

Tobak

6.1 Tobaksanvändningen i Lundby

CAN gjorde en förändring i frågeformuläret 2012. En ny definition av rökare/snusare omfattar de elever som först svarar att de har rökt/snusat någon gång under de senaste 12 månaderna och sedan också svarar ja på att de röker/snusar fortfarande. Definitionen som används vid de två senaste undersökningstillfällena i Göteborg är något snävare, vilket delvis kan förklara minskningen i diagrammen. Den nuvarande definitionen av rökare/snusare ger en mer realistisk bild över hur tobaksanvändningen ser ut. I diagrammet är både den frekventa, vilket räknas som dagligen eller nästan dagligen och den sporadiska rökningen/snusningen sammanräknad. Det betyder att även de elever som svarar att de röker/snusar när de festar eller röker/snusar ibland omfattas. Här jämförs hur flickor och pojkar i Lundby har förändrat sina tobaksvanor sedan undersökningen 2007.

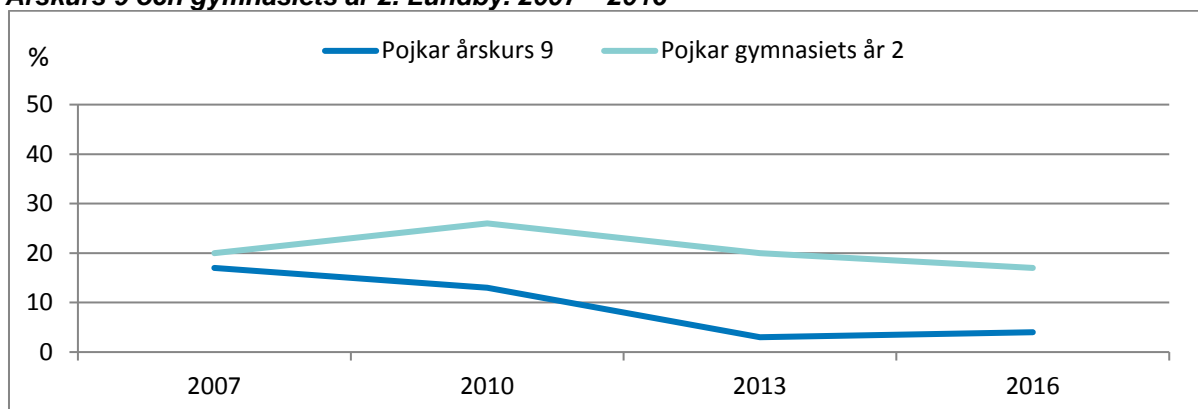
Diagram 11. Andelen rökare (både frekvent och sporadiskt). Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016.

I Lundby har tobaksrökningen i årskurs 9 sjunkit successivt sedan 2007. I 2016 års undersökning utgörs andelen flickor i årskurs 9 som är rökare av 10 procent och andelen pojkar av sex procent. Även i gymnasiet har trenden varit sjunkande, framförallt bland flickorna. År 2016 utgör andelen flickor i gymnasiets år 2 som klassas som rökare 24 procent medan andelen pojkar är 21 procent. Även från de lägre nivåerna som uppmättes efter frågeförändringen har rökningen bland gymnasieeleverna fortsatt att minska.

När det gäller snusningen redovisas enbart pojkarna på grund av att antalet bland flickorna som uppger att de snusar är endast några enstaka elever.

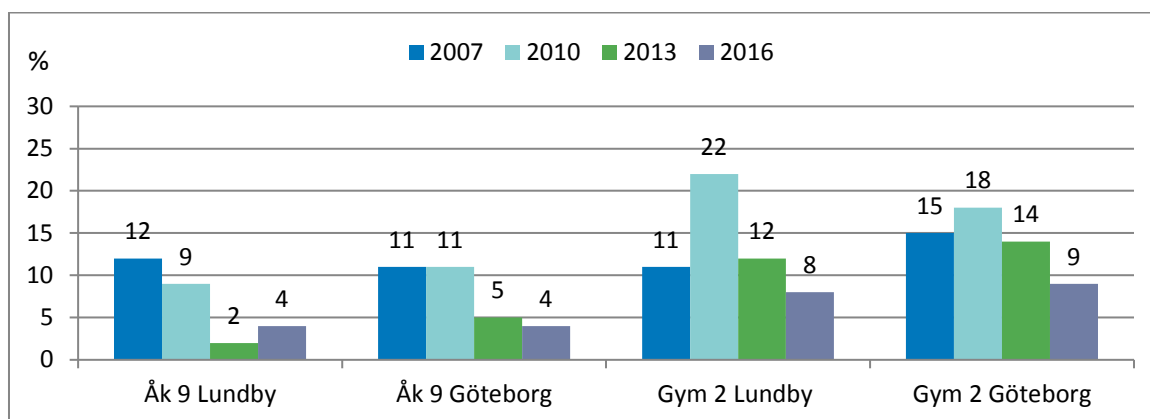
Diagram 12. Andelen pojkar som snusar (både frekvent och sporadiskt). Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016

I Lundby har även snusningen minskat sedan 2007. I årskurs 9 är andelen som snusar både frekvent och sporadiskt fyra procent bland pojkarna. I gymnasiets år 2 är det 17 procent.

För att få en uppfattning om hur den mer frekventa rökningen ser ut bland eleverna i Lundby redovisas nedan den dagliga och nästan dagliga rökningen jämfört med Göteborg.

Diagram 13. Andelen elever som röker dagligen eller nästan dagligen. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2007 – 2016

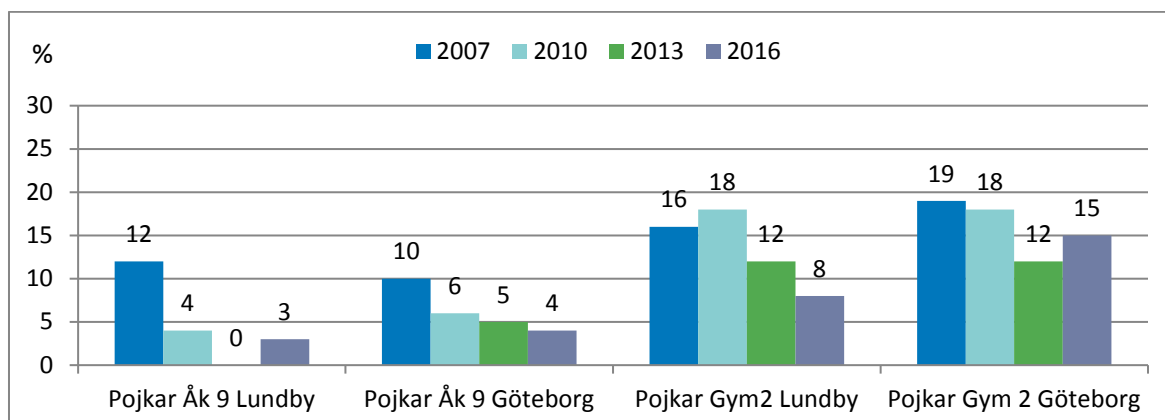

Det blir betydligt lägre nivåer med enbart den *frekventa rökningen*. I Lundby är det 2016 en betydligt mindre andel, fyra procent av eleverna som röker dagligen eller nästan dagligen i grundskolan, sju elever. I gymnasiet i Lundby har den frekventa rökningen sjunkit med fyra procentenheter sedan förra mätningen 2013 och ligger idag på åtta procent, och utgörs av åtta elever. Det är i nivå med genomsnittet för Göteborg. I stadsdelen är det ungefär dubbelt så många flickor som pojkar som anger att de röker frekvent.

I 2016 års undersökning utgör den *sporadiska rökningen* i Lundby i årskurs 9 fyra procent, fem procent av flickorna och tre procent av pojkarna röker då och då. Bland gymnasisterna i stadsdelen är den sporadiska rökningen 14 procent, 12 procent av flickorna och 17 procent av pojkarna. Det är bland grundskoleeleverna i Lundby under genomsnittet, vilket också gäller för flickorna i gymnasiet. Både den frekventa och den sporadiska rökningen har sjunkit under de senaste åren och könsskillnaderna har utjämnats något.

Nedan visas den frekventa snusningen enbart bland pojkarna. I Lundby är det ingen flicka varken i årskurs 9 eller gymnasiets år 2 som uppger frekvent snusning.

Diagram 14. Andelen pojkar som snusar dagligen eller nästan dagligen. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2007 – 2016.

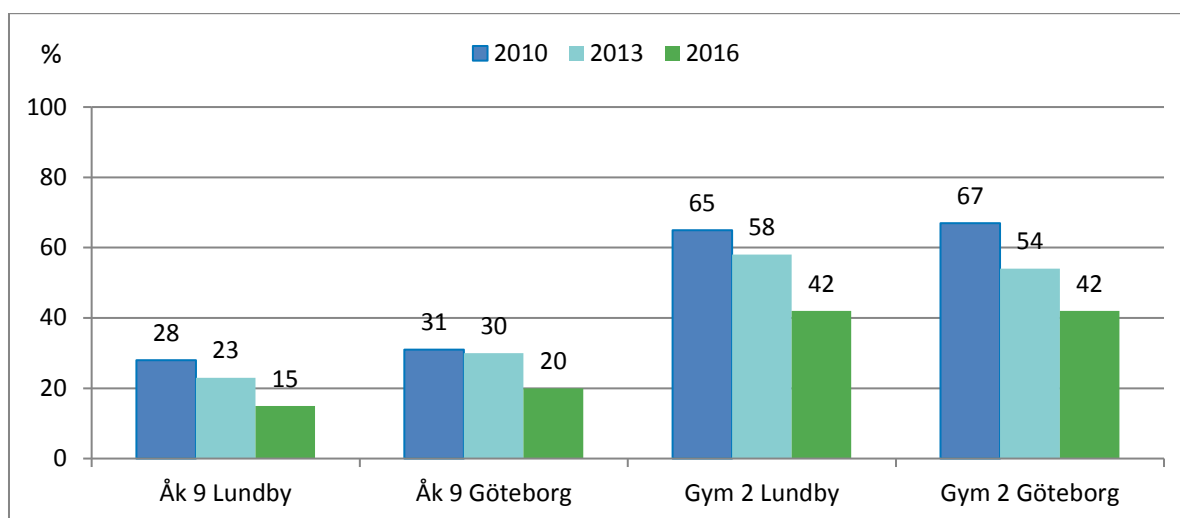

Andelen pojkar i Lundby som snusar dagligen eller nästan dagligen har sjunkit i både årskurs 9 och i gymnasiet år 2. Det är tre respektive åtta procent som till antalet utgör tre och fyra pojkar. Bland alla gymnasiepojkarna i staden har det mellan de senaste undersökningarna skett en ökning, men i stadsdelen har den frekventa snusningen sjunkit sedan 2013. Om den sporadiska snusningen läggs till är det ytterligare en procent bland pojkarna i grundskolan som snusar. I gymnasiet blir det ytterligare tio procent med den sporadiska snusningen.

6.2 Vattenpipa

För några år sedan uppmärksammades att vattenpipsrökning blivit vanligt bland ungdomar. Det verkar dock som att andelen elever som provat vattenpipa har minskat. Av dem som har rökt vattenpipa verkar många enbart ha provat vid något enstaka tillfälle. Eleverna har också fått svara på om de rökt vattenpipa med eller utan tobak.

Diagram 15. Andelen elever som har rökt vattenpipa någon gång. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby och Göteborg. 2010 – 2016.

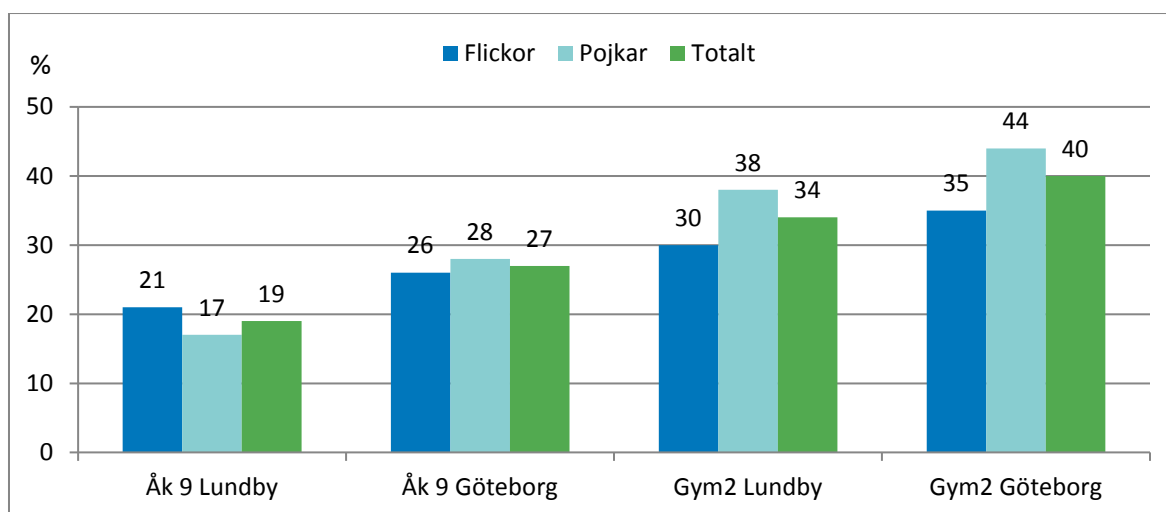

Andelen ungdomar i Lundby, liksom totalt i Göteborg, som någon gång har rökt vattenpipa har minskat sedan förra undersökningen 2013. I stadsdelen är andelen 15 procent i årskurs 9 och 42 procent i gymnasiet år 2. I grundskolan är det något fler flickor som provat vattenpipa medan det i gymnasiet är lika många flickor som pojkar. Det vanligaste är att tobak/nikotin finns med i den blandning som röks i vattenpipa. Bland dem som har rökt vattenpipa är det över hälften som uppger att det var med tobak. Men relativt många vet inte vad innehållet har varit. Det är betydligt vanligare att de elever som röker vanliga cigaretter har provat att röka vattenpipa jämfört med dem som inte röker.

6.3 E- cigaretter

Under de senaste åren har e-cigaretter (elektroniska cigaretter) börjat användas. En E-cigarett kan likna en vanlig cigarett men finns alltmer i andra former, till exempel som pennor och inhalatorer. En metallhylsa eller plastbehållare laddas med en vätska med smakämnen, som ofta även innehåller nikotin. När e-cigaretten används värms vätskan upp med hjälp av ström från ett batteri och den ånga som bildas andas in. Att röka e-cigaretter kallas för att "vejpa" (från engelska vaporizer). Det finns en mängd smaker på vätskan, allt från godis till vanlig tobak och unga kan lockas att börja röka på detta sätt. I senaste undersökningen svarar eleverna på frågan om de använt e-cigaretter någon gång.

Diagram 16. Andelen elever som använt e-cigarett någon gång efter kön. Årskurs 9 och gymnasiet år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

År 2016 är det i årskurs 9 i Lundby 19 procent som använt e-cigarett någon gång. Motsvarande siffra för gymnasiet är 34 procent. Det är ingen större skillnad mellan flickornas och pojkarnas användning av e-cigarett i grundskolan. I gymnasiet är det något fler pojkar än flickor. Ofta verkar testande av e-cigarett handla om ett enstaka tillfälle. En majoritet av eleverna, främst bland gymnasisterna har använt vanliga cigaretter och/eller snus innan de använt e-cigarett. Enligt CANs riksundersökningar är det ett tydligt samband mellan rökning av e-cigarett och vanlig tobaksrökning.

Mer fakta om tobaksvanorna bland eleverna i Lundby

I årskurs 9 är det två procent och i gymnasiet år 2 är det fyra procent som uppger att föräldrarna "tycker det är okej" om de röker cigaretter. I grundskolan är det två procent av föräldrarna som tycker att det är okej att ungdomen snusar, medan denna siffra stiger till sex procent i gymnasiet. Värdena ligger ungefär på genomsnittet för Göteborg.

De flesta som röker eller snusar får tag på cigaretter och snus genom att de köper själva eller att de får det via en kompis. De vanligaste ställena där cigaretter och snus inhandlas är i en kiosk/tobaksaffär/jourbutik eller i en mataffär/närbutik. Det är inte så många elever som får tag på cigaretter genom en försäljare av smuggelcigaretter.

Det är 15 procent av elever i grundskolan och 16 procent i gymnasiet som tror att det är liten eller ingen risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt om de röker 10 cigaretter eller mer per dag. En något större andel, 18 procent i årskurs 9 och 23 procent i gymnasiet år 2 tror att det inte är någon risk att ta skada av att snusa tre dosor snus i veckan. I båda årskurserna ligger värdena på samma nivå som i staden.

Det är 14 procent av niorna och 12 procent av gymnasisterna som har rökt en cigarett vid 13 års ålder eller yngre. En procent i grundskolan svarar att man snusat vid 13 år eller yngre medan denna andel utgörs av tre procent i gymnasiet.

7. Data om ungdomar som söker till Mini-Maria Göteborg

UngDOK är en intervjumetod som har utvecklats gemensamt av Maria-mottagningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Uppgifter från UngDOK visar att de fyra lokala mottagningarna i Göteborg under år 2016 totalt har haft kontakt med 363 ungdomar varav 185 har påbörjat en behandlingskontakt. Övriga ungdomar har en mer begränsad kontakt i form av ett till tre samtal innefattande information eller rådgivning. Det är 3,1 procent av ungdomarna som kommer från Lundby, vilket jämfört med de andra stadsdelarna utgör den minsta andelen.

Det är oftast den unge själv eller någon i dennes nätverk som tagit initiativ till kontakten. Mini-Maria finns också för de anhöriga och under de senaste åren har allt fler anhöriga nåtts av insatser. Många utbildningar om cannabis och dess skadeverkningar har hållits för föräldrar.

Den genomsnittliga åldern när behandlingskontakten inleds är 17 år och har varit relativt stabil över tid. Det är stor skillnad mellan andelen flickor och andelen pojkar som söker till Mini-Maria Göteborg, flickorna utgör 32 procent och pojkarna 68 procent. I linje med drogvaneundersökningens resultat verkar risk- och missbruket vara mer utbrett bland pojkarna. Samtidigt söker flickorna något senare till Mini-Maria än pojkarna och behandlingspersonalen är angelägen om att försöka upptäcka flickors missbruk tidigare.

I tabellen nedan redovisas skillnaden när det gäller kön och primär drog mellan åren 2010 och 2016. Med primär drog avses den främsta anledningen till att ungdomarna söker vård på Mini-Maria.

Tabell 13. Andelen ungdomar som påbörjat behandling på Mini-Maria Göteborg med cannabis som primär drog. Anges i procent. Jämförelse per kön mellan 2010 och 2016.

Cannabis som primär drog	2010	2013	2016
Anges i %			
Flickor	40	48	56
Pojkar	77	86	80
Totalt	66	75	72

Tabellen visar att bland nästan tre fjärdedelar av ungdomarna är det cannabis som är anledningen till att man söker hjälp på Mini-Maria. År 2016 är det 72 procent av ungdomarna, till antalet 117 personer, 56 procent flickor och 80 procent pojkar. Bland ungdomarna från Lundby är det 80 procent som anger cannabis som det huvudsakliga problemet. Cirka 45 procent av alla ungdomarna som söker hjälp har en användningsfrekvens om två till tre dagar per vecka eller mer av den primära drogen.

Efter cannabis kommer alkohol som primär drog på cirka 13 procent. Speciellt flickor söker hjälp för att alkohol är det största problemet. Även ungdomarna som söker för cannabismissbruk uppger inte sällan en omfattande användning av alkohol. Antalet unga personer som söker vård på grund av att de använt spice har avtagit.

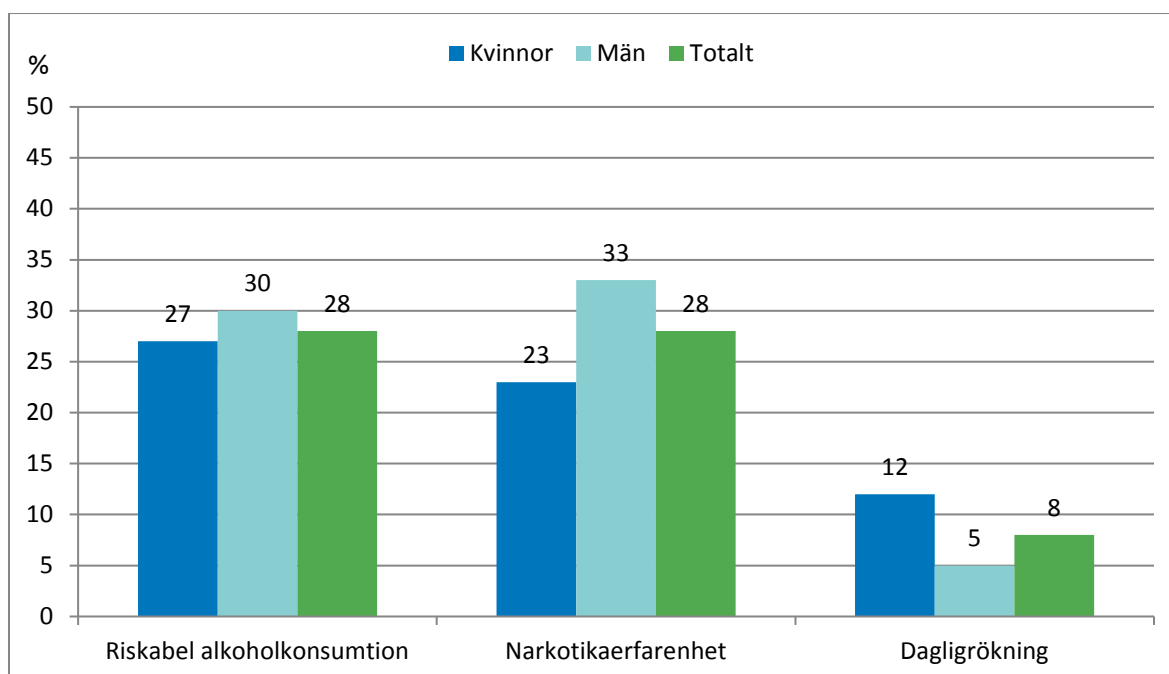
Uppgifter om ungdomarnas livssituation vittnar om att man har en tung problematik när man söker hjälp. Bland både flickorna och bland pojkarna är det varannan som har varit utsatt för fysiskt våld. Av flickorna är det mer än hälften, 57 procent, som uppger att de varit utsatta för psykiskt våld och varannan som varit utsatt för sexuellt våld. Totalt har 24 procent av ungdomarna varit med om misshandel och våld i uppväxtmiljön och 33 procent har vuxit upp i en miljö med missbruk. Flickorna uppger överlag i betydligt större utsträckning än pojkarna olika former av problematik utom när det gäller att ha varit dömd för brott.

8. Uppgifter från nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor*

8.1 Drogvanor i åldersgruppen 16 – 29 år.

För att ge en mer komplett bild när det gäller användningen av alkohol, tobak och narkotika i Lundby har uppgifter inhämtats från andra källor än drogvanundersökningarna. Här redovisas data från folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor*, 2012–2016. Det är en slumpmässigt utvald grupp, där totala antalet svarande under perioden är 2 640 personer. Definitionen för riskabel alkoholkonsumtion är en konsumtion som under en vecka överstiger 14 standardglas för män och 9 standardglas för kvinnor. Ett standardglas innehåller 12 gram alkohol och motsvarar 33 centiliter starköl, 12 centiliter vin eller fyra centiliter starksprit.

Diagram 17. Andelen i åldersgruppen 16 – 29 år med riskabel alkoholkonsumtion, narkotikaerfarenhet och dagligrökning, efter kön. Lundby. 2012–2016. Uppgifterna är hämtade från nationella folkhälsoenkäten, *Hälsa på lika villkor*.

I Lundby är det under tidsperioden 2012–2016 för hela åldersspannet 16 - 29 år sammanlagt 28 procent som anger en riskabel alkoholkonsumtion, 27 procent av kvinnorna och 30 procent av männen. Det är 28 procent som använt narkotika någon gång, 23 procent bland kvinnorna och en tredjedel bland männen. När det gäller dagligrökning är andelen totalt åtta procent, med en betydligt större andel kvinnor.

Det är stora skillnader mellan stadsdelarna. Jämfört med alla stadsdelarna ligger Lundby precis på genomsnittet när det gäller både andelen med riskabel alkoholkonsumtion och andelen med narkotikaerfarenhet. Båda är 28 procent i staden. Även dagligrökningen i Lundby överensstämmer med stadens på åtta procent. Om åldersgrupperna över 29 år studeras är andelarna i Lundby med riskabel alkoholkonsumtion och narkotikaerfarenhet mindre än i åldersgruppen ovan, medan andelen som dagligröker är större.

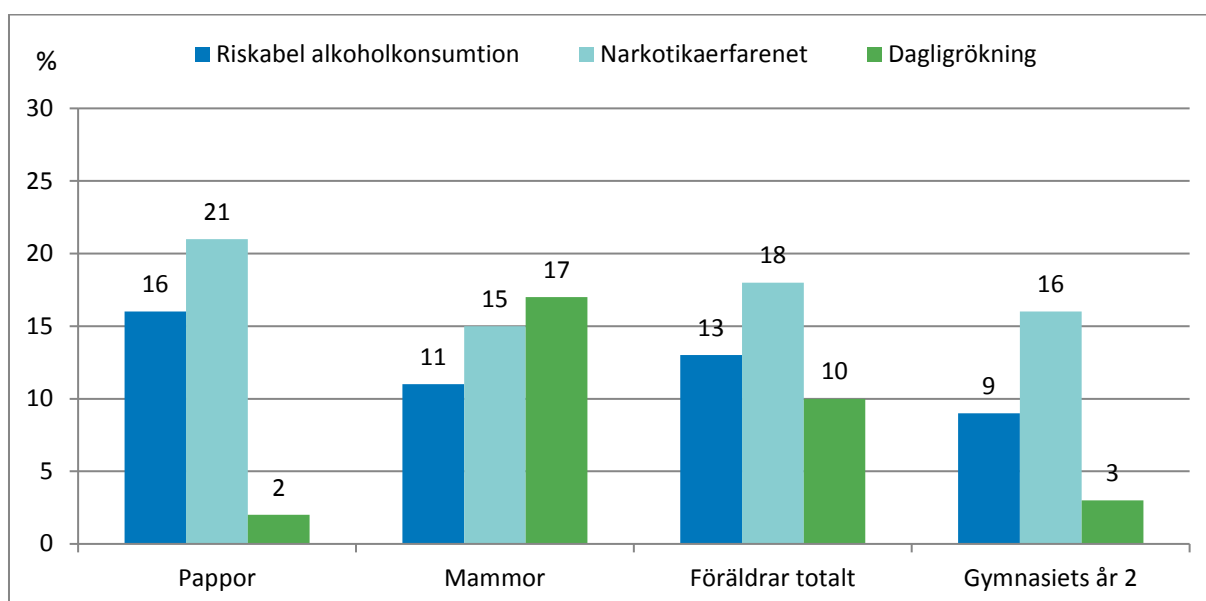
8.2. Föräldragenerationens drogvänor

Från folkhälsoenkäten, *Hälsa på lika villkor* redovisas också svar från tidsperioden 2012–2016 rörande gruppen som uppger att de är föräldrar. Barn och ungdomar påverkas både av föräldrarnas eget beteende när det gäller droger och föräldrarnas attityd till ungdomarnas droganvändning. Enligt forskningen ökar risken för att ungdomar använder droger om det finns ett narkotikabruk hos föräldrarna eller andra i familjen (Andreasson S. (red.) 2008 *Narkotikan i Sverige*).

Nedan görs en jämförelse mellan resultaten i drogvaneundersökningen med eleverna i gymnasiet år 2 och de som uppger att de är föräldrar i folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* när det gäller olika drogvänor. Det bör noteras att det är slumpmässigt utvalda föräldrar i Lundby och inte nödvändigtvis föräldrarna till ungdomarna i drogvaneundersökningen som besvarat frågorna. Under perioden 2012–2016 är det totalt 3 739 svarande föräldrar i Göteborg.

Frågan som ställs till föräldrarna om narkotikaerfarenhet handlar om livstidsprevalens, det vill säga om man någon gång i livet använt narkotika. Det betyder att användningen kan ligga långt tillbaka i tiden.

Diagram 18. Andelen föräldrar och gymnasieungdomar med riskabel alkoholkonsumtion, narkotikaerfarenhet och dagligrökning, efter kön. Lundby. Uppgifterna är hämtade från Nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* 2012–2016 och *Skolelevers drogvänor* 2016.

Figuren visar ungdomsgenerationens och föräldragenerationens droganvändning. I Lundby är det 13 procent bland föräldrarna och nio procent bland gymnasieungdomar som uppger att de har en riskabel alkoholkonsumtion. Föräldrarnas narkotikaerfarenhet överensstämmer relativt väl med gymnasisterna, 18 respektive 16 procent uppger att de någon gång använt narkotika. Dagligrökningen är större i föräldragruppen än i ungdomsgruppen. Papporna uppger i större utsträckning än mammorna riskabel alkoholkonsumtion och narkotikaerfarenhet medan andelen som röker dagligen är betydligt större bland mammorna.

Andelen föräldrar i Lundby med riskabel alkoholkonsumtion är strax över genomsnittet i staden som är 12 procent. Narkotikaerfarenheten bland föräldrarna ligger en procentenhet under genomsnittet för föräldrarna i Göteborg (19 %). Föräldrarnas dagligrökning ligger i stadsdelen i nivå med hela staden (9 %).

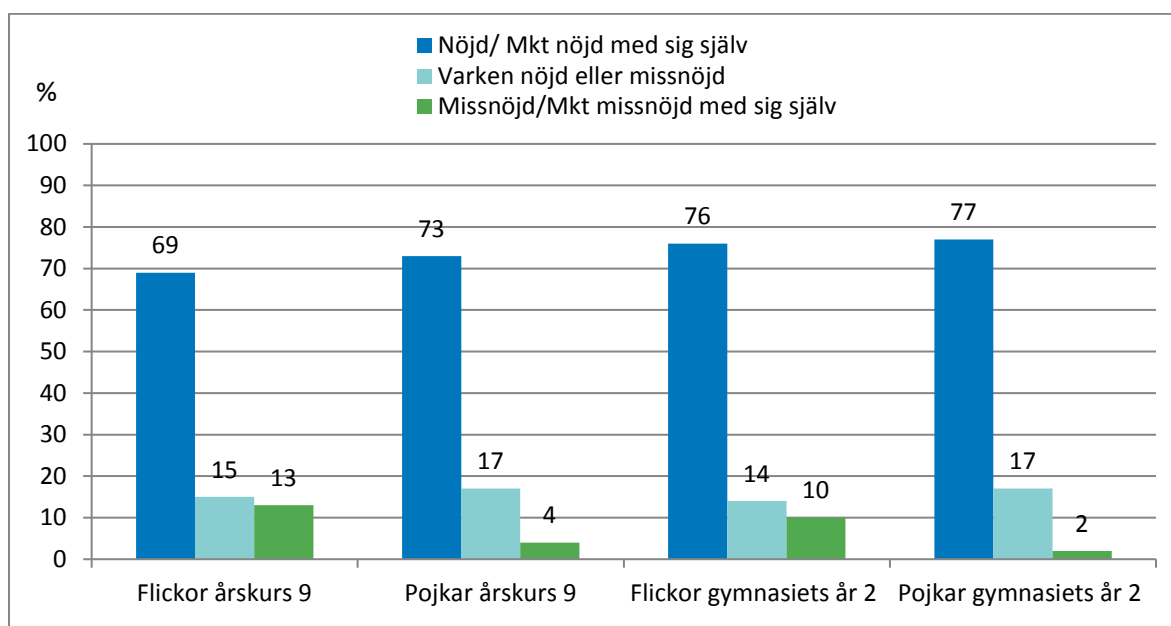
9. Risk- och skyddsfaktorer

Preventionsforskningen idag handlar i stor utsträckning om risk- och skyddsfaktorens betydelse, olika bakgrundsfaktorer som bedöms påverka uppkomsten av riskbeteenden. Dessa ökar respektive minskar risken för till exempel användningen av droger. Enstaka riskfaktorer har i allmänhet en begränsad betydelse, men ett ökat antal leder till en ökad risk. Om många riskfaktorer finns både när det gäller en ungdoms individuella förutsättningar och förhållanden i omgivningen ökar sannolikheten för till exempel användning av alkohol och andra droger (Andreasson S. 2003. (red.) Den svenska supen i det nya Europa. *Nya villkor för alkoholprevention*). I de följande avsnitten visas några samband där faktorer inom framförallt familjen och skolan kan påverka droganvändning och andra riskbeteenden.

9.1 Elevers uppfattning om sig själv och sin hälsa

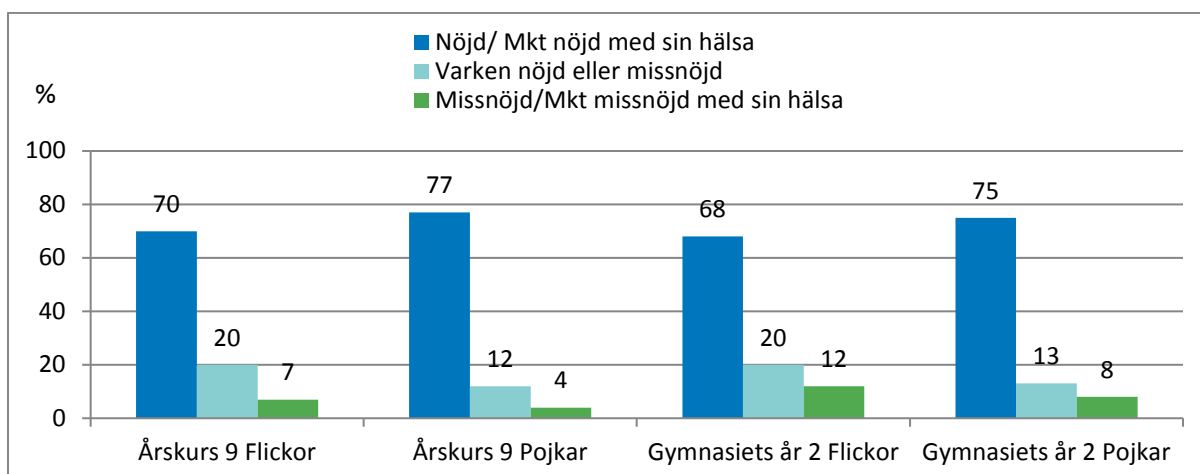
Det är svårt att dra gränsen för vad som kan betraktas som en riskfaktor hos själva individen. Många av risk- och skyddsfaktorerna berör sociala förhållanden runt ungdomen och dessa samspelar till stor del med egenskaper hos individen. I forskningen nämns det ofta att hos barn med extra sårbarhet, som också växer upp i en negativ miljö, finns det en ökad risk för att utveckla problem (Andershed, H. & Andershed, A.-K. *Normbrytande beteende i barndomen*). I drogvaneundersökningen ställs frågorna om hur nöjd man är med sig själv och hur nöjd man är med sin hälsa.

Diagram 19. Andelen elever som är nöjda eller missnöjda med sig själva. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2016.

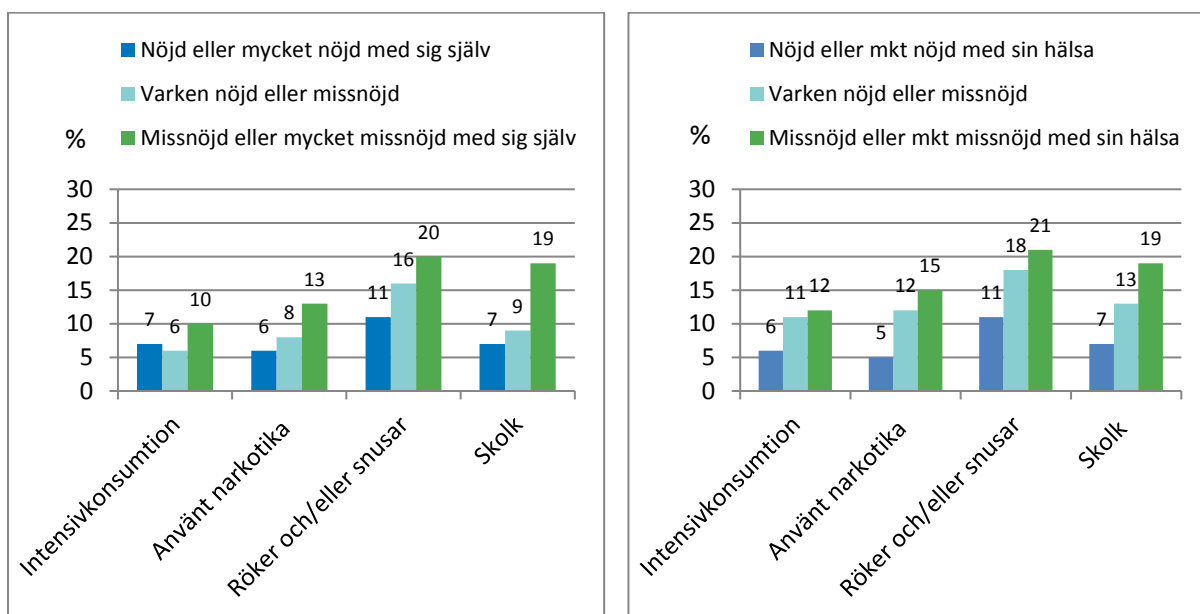
De flesta eleverna i Lundby uppger att de är nöjda med sig själva. När flickor och pojkar räknas samman blir det totalt 70 procent i årskurs 9 och 76 procent i gymnasiets år 2 som är nöjda eller mycket nöjda. Det är dock viss skillnad mellan könen, flickorna anger i mindre utsträckning att de är nöjda med sig själva. I årskurs 9 är det 13 procent av flickorna som är missnöjda eller mycket missnöjda med sig själva medan denna andel bland pojkarna är fyra procent. I gymnasiet är 10 procent av flickorna missnöjda medan motsvarande andel av pojkarna är två procent. Värdena överensstämmer relativt väl med hur det ser ut i staden.

Diagram 20. Andelen elever som är nöjda eller missnöjda med sin hälsa. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2016.

Likaså är de flesta eleverna i Lundby nöjda med sin hälsa. Sammanlagt för flickor och pojkar blir det 73 procent i årskurs 9 och 72 procent i gymnasiets år 2. Även när det gäller frågan om hälsan är pojkarna mer nöjda än flickorna. I årskurs 9 är 70 procent av flickorna nöjda eller mycket nöjda medan andelen bland pojkarna är 77 procent. Även i gymnasiet är det en större andel flickor som är missnöjda med hälsan, 12 procent mot pojkarnas åtta procent. På grund av för litet underlag i en enskild stadsdel visas nedan bland alla Göteborgseleverna olika riskbeteenden i relation till hur nöjd respektive missnöjd man är med sig själv och med sin hälsa.

Diagram 21 och 22. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som är nöjda respektive missnöjda med sig själv och sin hälsa. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

I gruppen med elever som är nöjda med sig själv och sin hälsa återfinns en lägre andel med elever med olika riskbeteenden, såsom att intensivkonsumera alkohol, ha narkotikaerfarenhet, röka och/eller snusa och skolka. När det gäller narkotika, tobak och skolk är andelen minst den dubbla bland dem som är missnöjda med sig själva eller med sin hälsa jämfört med dem som är nöjda.

9.2 Familjen

Familjen utgör den faktor som skyddar bäst mot missbruk, om den känslomässiga kontakten är god och det finns tydliga gränser. Föräldrars sätt att vara har en stor inverkan på tonåringar. Föräldrarnas förhållningssätt till droger kan vara avgörande för hur tonåringen hanterar dessa. Enligt forskningen vinner föräldrar på att vara tydliga med var de själva står och prata med sina tonåringar om alkohol och droger. Enbart kontroll och utfrågning är inte det bästa sättet för att få kunskap om till exempel barnets fritid och kamrater. En god relation ger bättre förutsättningar för att barnet själv ska vilja berätta om sitt liv. (Andreasson S (red.) 2008 *Narkotikan i Sverige*).

I det följande avsnittet om familjen redovisas mestadels elevsvar från årskurs 9. Skolplikten gör att samtliga barn/ungdomar finns i grundskolan och underlaget ger därför en bättre helhetsbild av ungdomar i den åldern. De mest tydliga sambanden när det gäller föräldrarnas roll och droganvändning återfinns dessutom hos de yngre eleverna. Elevernas svar i Lundby redovisas när det handlar om frekvensen men i sambandsdiagrammen med olika riskfaktorer utgörs underlaget av samtliga elever i Göteborg. Förhållandet mellan risk- och skyddsfaktorer och riskbeteenden bland eleverna i Lundby stämmer dock väl överens med hur det ser ut för alla elever i Göteborg.

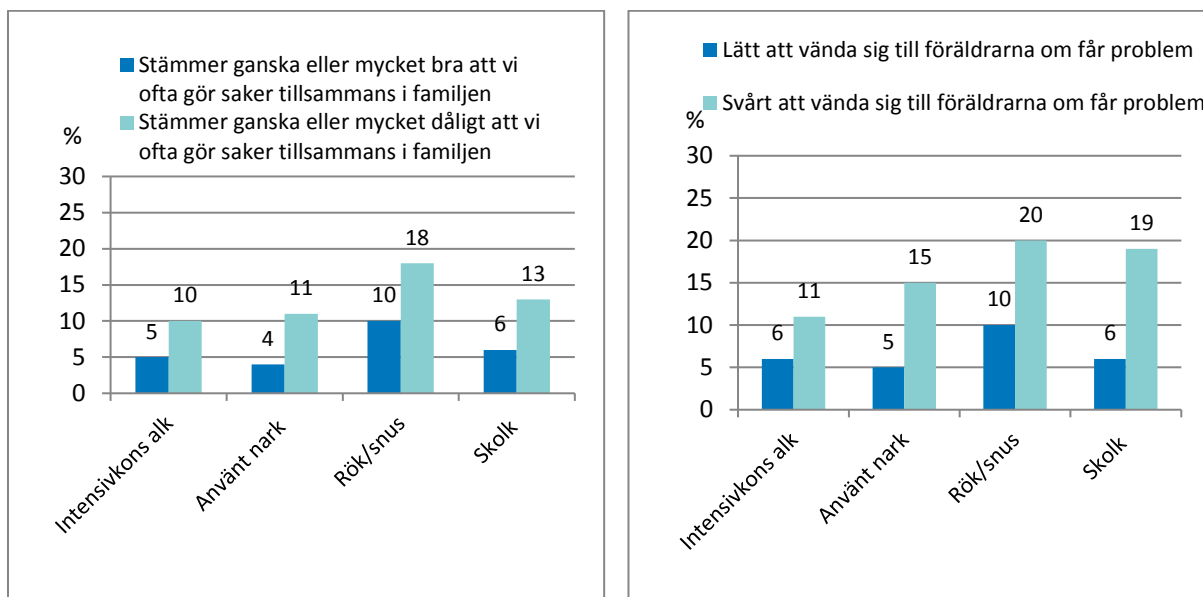
9.2.a Relationen är viktig

Om man som ung är nöjd med förhållandet till familjen, tycker att man gör saker tillsammans och kan vända sig till sina föräldrar om man har problem, kan det ses som ett mått på anknytningen i familjen. Göteborgsundersökningen 2016 visar att eleverna i allmänhet är nöjda med förhållandet till sin familj. I Lundby är det 81 procent av eleverna som uppger att de är nöjda eller mycket nöjda. Tolv procent svarar varken eller och två procent att de är missnöjda eller mycket missnöjda med relationen till familjen.

Om alla elever i årskurs 9 i Göteborg utgör underlag blir andelen som anger olika riskbeteenden större i gruppen som är missnöjd med sin familj. De intensivkonsumerar alkohol, använder tobak och alkohol och skolkar i större utsträckning än dem som är nöjda med sin familj.

God familjesammanhållning är en viktig skyddsfaktor. Det förutsätter att tid finns för samvaro i familjen och att det är ett gott samspel mellan barn och föräldrar. Eleverna får ta ställning till påståendet *I min familj gör vi ofta saker tillsammans på fritiden*. I Lundby är det 51 procent av eleverna som anger att påståendet stämmer ganska eller mycket bra och 38 procent anger att det stämmer dåligt eller mycket dåligt. Ett annat mått på relationen i familjen är hur lätt eleverna känner att det är att vända sig till föräldrarna eller de vuxna de bor hos vid problem. Bland eleverna i Lundby är det 66 procent som tycker att det är ganska eller mycket lätt att vända sig till föräldrarna eller de vuxna de bor hos, 14 procent tycker varken eller och 12 procent tycker att det är svårt. Nedan sätts svaren på dessa frågor från Göteborgseleverna i relation till olika riskbeteenden.

Diagram 23 och 24. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden i förhållande till om de gör saker tillsammans i familjen och om de tycker att det är svårt respektive lätt att vända sig till föräldrarna vid problem. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

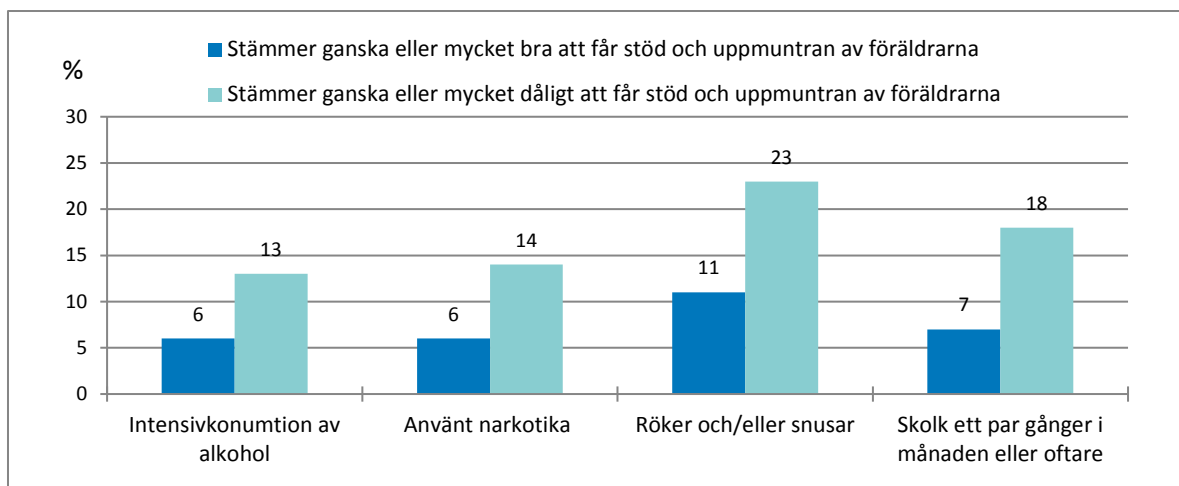

I gruppen elever som inte tycker att de gör saker ofta tillsammans i familjen finns en större andel elever med de olika riskbeteendena än i den andra gruppen. När det gäller narkotika är den nästan tre gånger så stor. Om elevgrupperna som har lätt respektive svårt att vända sig till föräldern vid problem jämförs med varandra blir andelen med riskbeteenden antingen fördubblad eller tredubblad i gruppen som har svårigheter att prata med föräldern.

9.2.b Positiv uppmärksamhet från föräldrarna

De beteenden som får uppmärksamhet tenderar att förstärkas, så även de negativa. En viktig skyddsfaktor är att barn och unga ges uppmärksamhet för sina positiva handlingar. I Lundby anger de allra flesta eleverna att det stämmer att de får stöd och uppmuntran av sina föräldrar, 82 procent. Sju procent anger att de inte får stöd och uppmuntran av föräldrarna. Svaren på dessa frågor bland Göteborgseleverna sätts nedan i relation till olika riskbeteenden.

Diagram 25. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som får eller inte får stöd och uppmuntran av föräldrarna. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

Andelen elever som intensivkonsumerar alkohol, har använt narkotika och tobak är i princip fördubblad bland de elever som inte tycker att de får stöd och uppmuntran jämfört med dem som får stöd och uppmuntran av föräldrarna. När det gäller skolk är det ännu större skillnad mellan grupperna. Resultaten stämmer väl med situationen bland eleverna i Lundby.

9.2.c Gränssättning

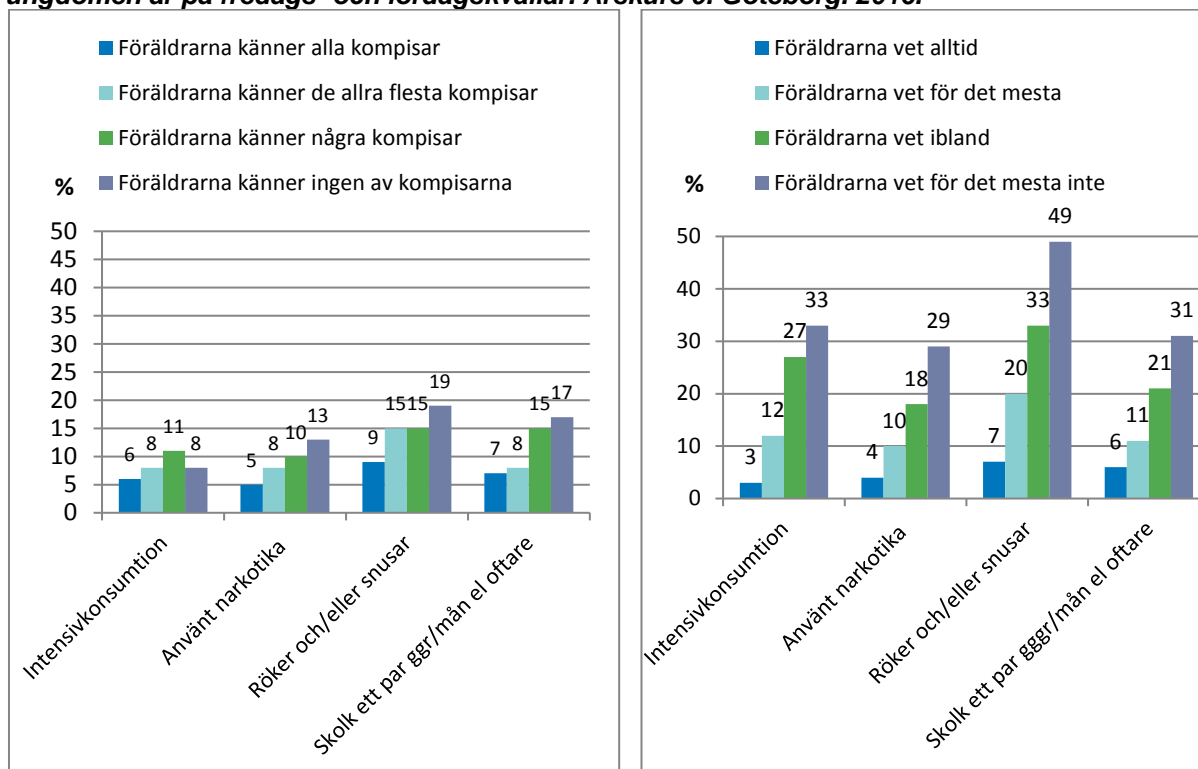
En viktig del i fostran är föräldrars förmåga att sätta gränser. I drogvaneundersökningen ställs också frågor som berör gränssättning. En god kommunikation i familjen hjälper föräldrar att få kunskap om vad ungdomarna gör på fritiden. Här får eleverna svara på om föräldrarna vet vilka kamraterna är och var ungdomen är på helgkvällar.

Överlag känner föräldrarna i Lundby till de allra flesta kompisarna som deras son eller dotter umgås med. Om svarsalternativen alla och de allra flesta kompisar slås samman blir andelen i stadsdelen 90 procent. Två procent, vilket innebär tre elever, svarar att föräldrarna inte känner till någon kompis.

Det vanligaste är att föräldrarna har kunskap om var ungdomarna befinner sig på fredags- och lördagskvällar. För Lundbys del står de sammanslagna svarskategorierna *föräldrarna vet alltid* och *föräldrarna vet för det mesta* för 94 procent av eleverna.

Ovanstående stämmer väl med samtliga elever i Göteborg. Det syns också en viss ökning över åren gällande föräldrarnas kunskap om var ungdomen befinner sig på helgkvällarna. Det är ett tecken på att föräldrar idag har mer kontroll över vad ungdomarna gör och därmed kan förhindra eventuella riskbeteenden. Nedan redovisas för samtliga elever i Göteborg vilken betydelse denna kunskap hos föräldrarna har, när det gäller intensivkonsumtion av alkohol, narkotikaerfarenhet, tobak och skolk.

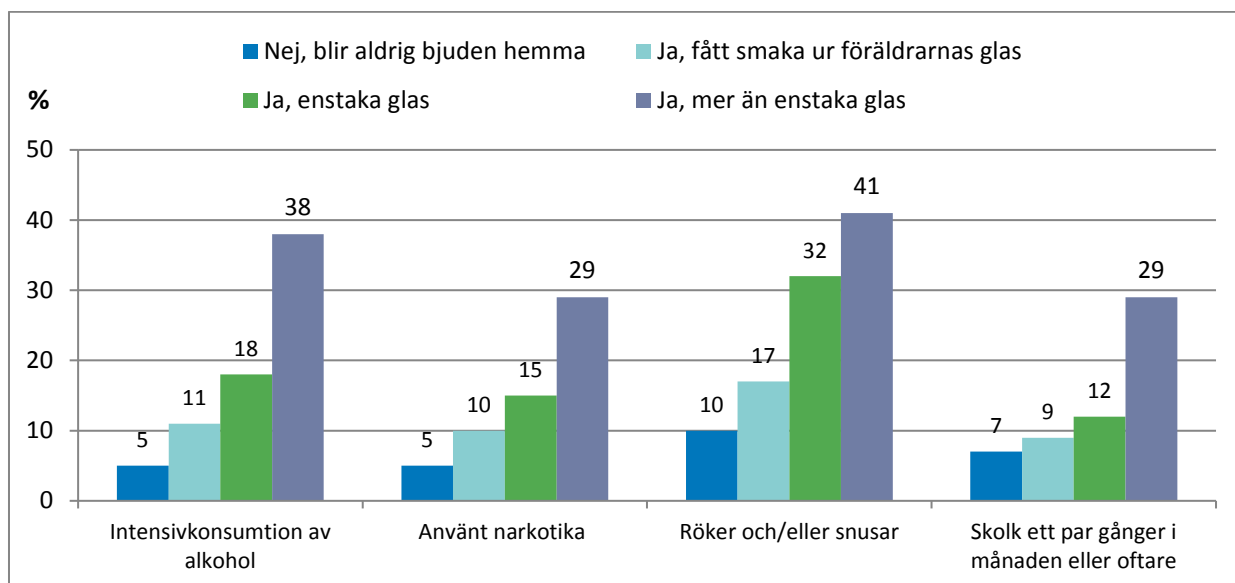
Diagram 26 och 27. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som har föräldrar som vet respektive inte vet vilka kompisar sonen eller dottern umgås med och var ungdomen är på fredags- och lördagskvällar. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

I elevgruppen som anger att föräldrarna inte känner till kompisarna är det i allmänhet en större andel som också anger olika riskbeteenden än där föräldrarna känner till vilka kompisarna är. Ju mindre vetskap föräldrarna har om var ungdomen befinner sig på helgkvällar ju större andel intensivkonsumerar alkohol, har använt narkotika, röker/snusar och skolkar.

Som tidigare har nämnts visar drogvanundersökningar att ungdomar som bjuds på alkohol av sina föräldrar dricker mer än ungdomar som har föräldrar som är restriktiva när det gäller ungdomsdrickande. Likaså har andra riskbeteenden, som att ha använt narkotika, rökning och skolk, varit vanligare bland de elever där föräldrarna är mer tillåtande när det gäller alkohol. I Lundby är det som tidigare nämnts fem procent av eleverna i årskurs 9 som anger att de får enstaka glas eller mer av föräldrarna. I diagrammet nedan tas samtliga elever i Göteborg som underlag för att visa sambandet mellan föräldrarnas bjudvanor och andra riskbeteenden.

Diagram 28. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som har blivit bjudna respektive inte bjudna på alkohol av föräldrarna. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

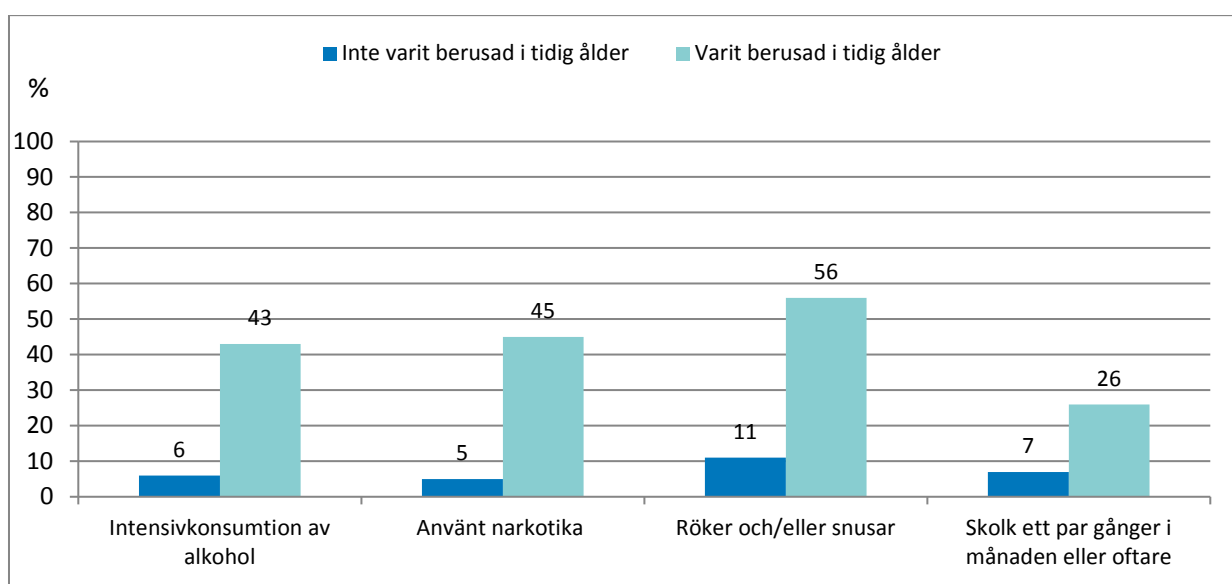

Intensivkonsumtionen av alkohol ökar successivt ju mer tillåtande föräldrarna är med att bjuda på alkohol hemma. Om elevgruppen som får mer än enstaka glas jämförs med gruppen som aldrig blir bjuden på alkohol hemma är andelen nästan åtta gånger större när det gäller intensivkonsumtion av alkohol. Det är sex gånger större andel som har använt narkotika, fyra gånger större andel som röker/snusar och skolkar jämfört med dem som inte blir bjudna på alkohol av föräldrarna. Situationen bland eleverna i Lundby är liknande. Påpekas bör att det till antalet inte handlar om så många elever i gruppen som blir bjudna på alkohol i mer än enstaka glas.

9.2.d Tidig berusningsdebut är en riskfaktor

Även om färre ungdomar de senaste åren berusar sig tidigt är det viktigt att uppmärksamma att en tidig berusningsdebut är en riskfaktor. Gränsen i CANs mätningar för tidig berusning är 13 år eller yngre. Som tidigare nämnts är det cirka tre procent av eleverna i årskurs 9 i Lundby och fyra procent totalt i Göteborg som har varit berusade vid 13 år eller tidigare. Här har tidig berusningsdebut för samtliga Göteborgselever satts i relation till de tidigare nämnda riskbeteendena.

Diagram 29. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som berusat sig första gången vid 13 år eller yngre jämfört med dem som inte har en tidig alkoholdebut. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

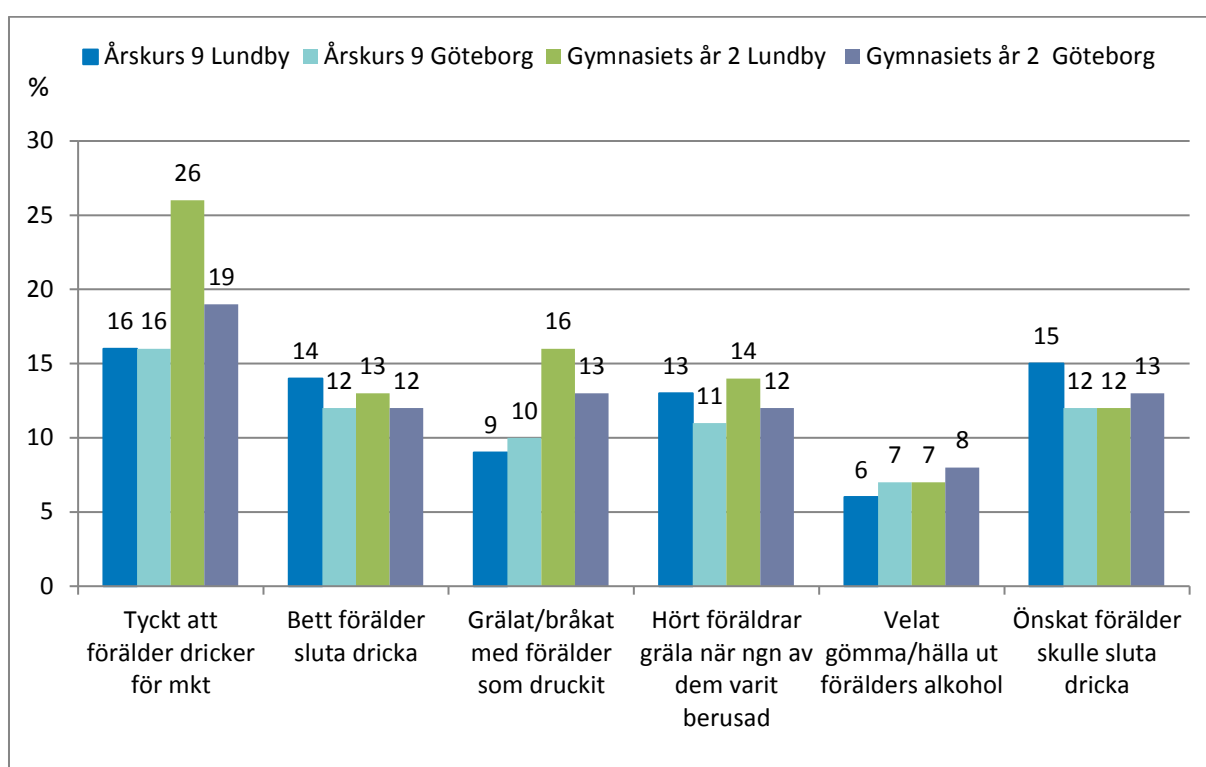

Bland eleverna som berusat sig tidigt syns ett tydligt samband med andra riskbeteenden. I den gruppen är det sju gånger större andel elever som intensivkonsumerar alkohol, nio gånger större andel som har använt narkotika, fem gånger större andel som använder tobak och nästan fyra gånger större andel som skolkar jämfört med dem som inte har en tidig alkoholdebut vid 13 år eller yngre.

9.2.e Alkoholbruk i familjen

I familjen överförs en mängd kulturella mönster som attityder, förväntningar och normer bland annat kring alkohol och droger. Förutom den påverkan på närvaro och närhet i föräldraskapet som alkoholbruk kan innebära, är föräldrarna den viktigaste förebilden för sina barn. Föräldrarnas eget beteende i förhållande till alkohol och droger påverkar hur deras barn och ungdomar hanterar detta. I litteratur och forskning kan man till exempel se ett samband mellan föräldrarnas eget alkoholbruk och barnens (Andreasson S. (red.) 2008 *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete*). I drogvaneundersökningen får eleverna svara på några frågor om sina föräldrar och alkohol. Nedan redovisas elevernas svar i både årskurs 9 och i gymnasiets år 2 i Lundby jämfört med hela staden.

Diagram 30. Andelen elever som anger olika konsekvenser av föräldrarnas alkoholbruk. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg, 2016.

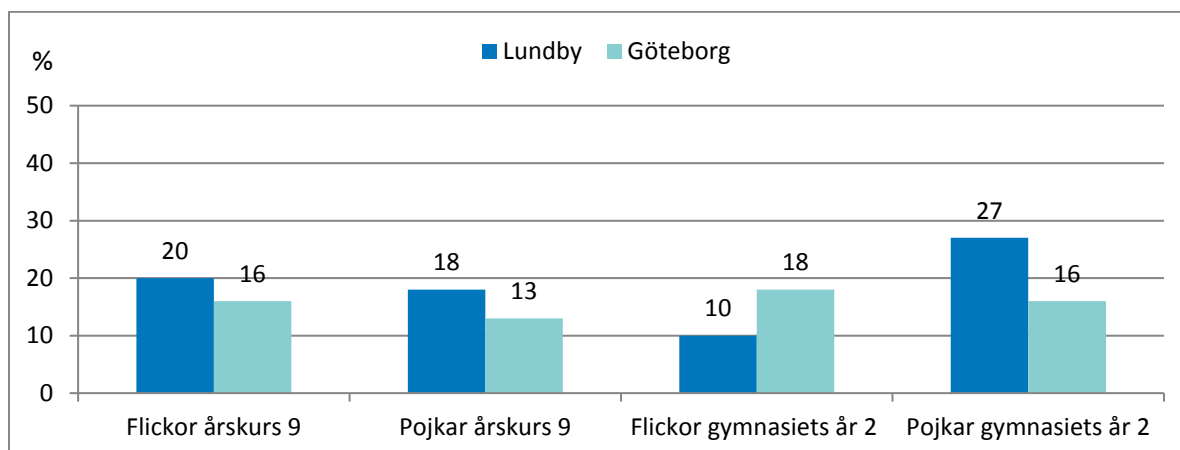

Vid en jämförelse mellan eleverna i årskurs 9 i Lundby och genomsnittet för Göteborg är svaren relativt överensstämmande på de flesta frågorna om alkoholbruk bland föräldrarna. Det är 16 procent både i Lundby och totalt i staden som tycker att föräldrarna dricker för mycket. Det skiljer något mellan gymnasieeleverna i Lundby och i staden, då 26 procent i stadsdelen tycker att föräldrarna dricker för mycket. Genomsnittet i staden är 19 procent. I Lundby är det i grundskolan nio procent och i gymnasiet 16 procent som grälat eller bråkat med sina föräldrar när dessa druckit alkohol. När flickors och pojkars svar jämförs med varandra är det i Lundby ingen direkt skillnad. Detta skiljer sig mot uppgifterna i hela staden, där det genomgående är en större andel flickor än pojkar som anger problem med föräldrarnas alkoholbruk.

9.2.f Våld i familjen

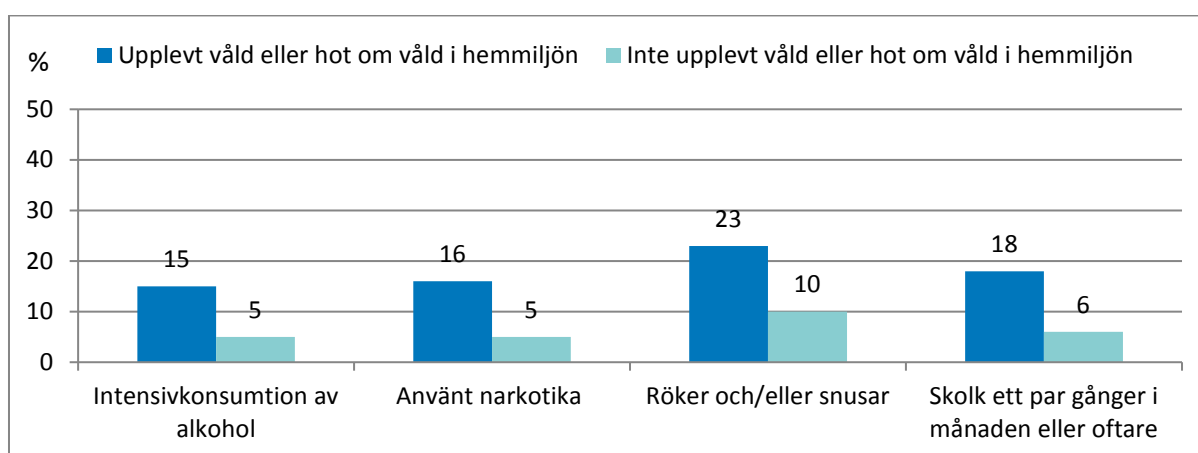
Familjeförhållanden som innebär belastningar på föräldrarna och påverkar deras ork och möjlighet i föräldraskapet har betydelse för barns utveckling. Barn som är uppfostrade i familjer med mycket konflikter har visat sig ha en större risk att utveckla olika normbrytande beteenden (Andershed, H. & Andershed, A.-K. *Normbrytande beteende i barndomen*). Här redovisas elevernas svar i Lundby och totalt i Göteborg på frågan om de upplevt våld eller hot om våld i sin hemmiljö.

Diagram 31. Andelen elever som anger att de upplevt våld eller hot om våld i hemmiljön en eller flera gånger. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby och Göteborg. 2016.

Om flickorna och pojkarna i Lundby räknas samman blir det 19 procent bland eleverna både i årskurs 9 och i gymnasiets år 2 som anger att de upplevt våld eller hot om våld i hemmet. I gymnasiet är andelen bland pojkarna betydligt högre än bland flickorna. Till antalet blir det 16 flickor och 14 pojkar som uppger detta i årskurs 9 i stadsdelen. I gymnasiets år 2 är det till antalet fem flickor medan det är 13 pojkar. Nedan sätts Göteborgselevernas svar i relation till olika riskbeteenden.

Diagram 32. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som anger att de upplevt våld eller hot om våld i hemmiljön jämfört med dem som inte gjort det. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

I gruppen elever som upplevt våld eller hot om våld i hemmiljön återfinns i större utsträckning också elever som intensivkonsumerar alkohol, har narkotikaerfarenhet, använder tobak och skolkar. Liknande samband finns i Lundby även om det handlar om få elever.

9.3 Skolan

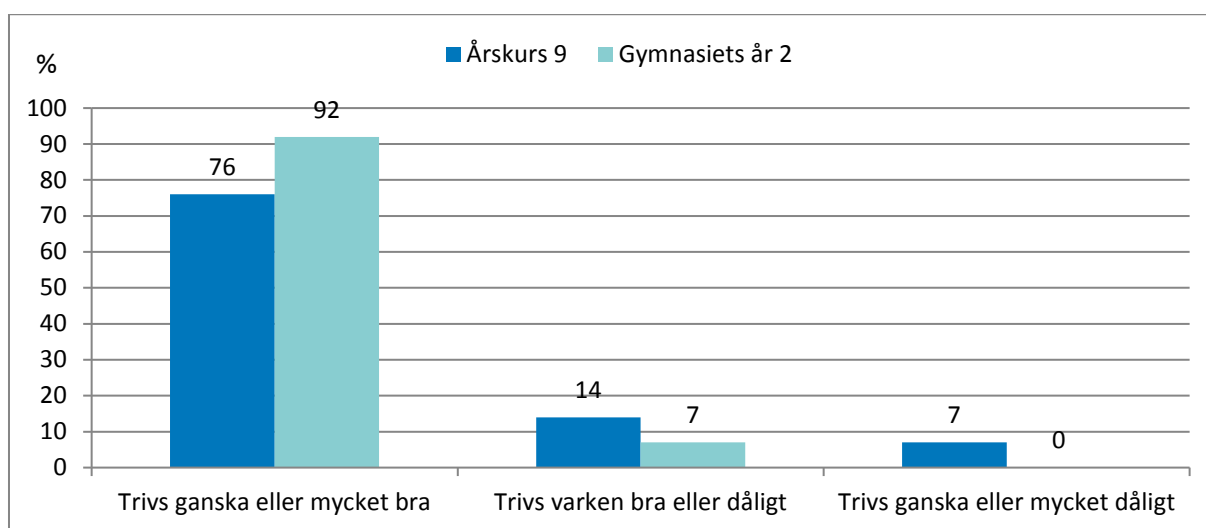
Skolan kan utgöra en stark skyddsfaktor för barns och ungdomars psykiska och sociala utveckling. Skolans lärande kärnuppdrag och det förebyggande arbetet samspelar och förstärker varandra. Skolans främsta möjlighet att påverka ungdomar när det gäller tobak, alkohol och droger är genom att skapa ett gott skolklimat och en god lärandemiljö så att eleverna trivs i skolan. De som misslyckas i skolan löper större risk att hamna utanför och använda droger. Regelbundet skolk är starkt kopplat till skolmisslyckanden. God struktur, trygg inlärningsmiljö fri från mobbning, engagerade lärare som uppmärksammar eleverna för positiva handlingar och föräldrar som involveras i skolarbetet är alla exempel på skyddande faktorer. Elevernas svar i drogvanundersökningen 2016 visar på tydliga samband mellan risk- och skyddsfaktorer i skolan och förekomst av olika riskbeteenden.

I det följande avsnittet om skolan redovisas i Lundby elevernas svar när det handlar om frekvensen men inte i sambandsdiagrammen med olika riskbeteenden. Förhållandet mellan risk- och skyddsfaktorer och riskbeteenden bland eleverna i stadsdelen stämmer överens med hur det ser ut för alla elever i Göteborg men antalet blir för litet för att kunna redovisas.

9.3.a Trivsel i skolan

Begreppet skoltrivsel innefattar elevens hela skolsituation, även umgänget med kamraterna på rasterna. I diagrammet nedan visas hur eleverna svarar på frågan om trivsel i skolan.

Diagram 33. Andelen elever som trivs bra respektive dåligt i skolan. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2016.

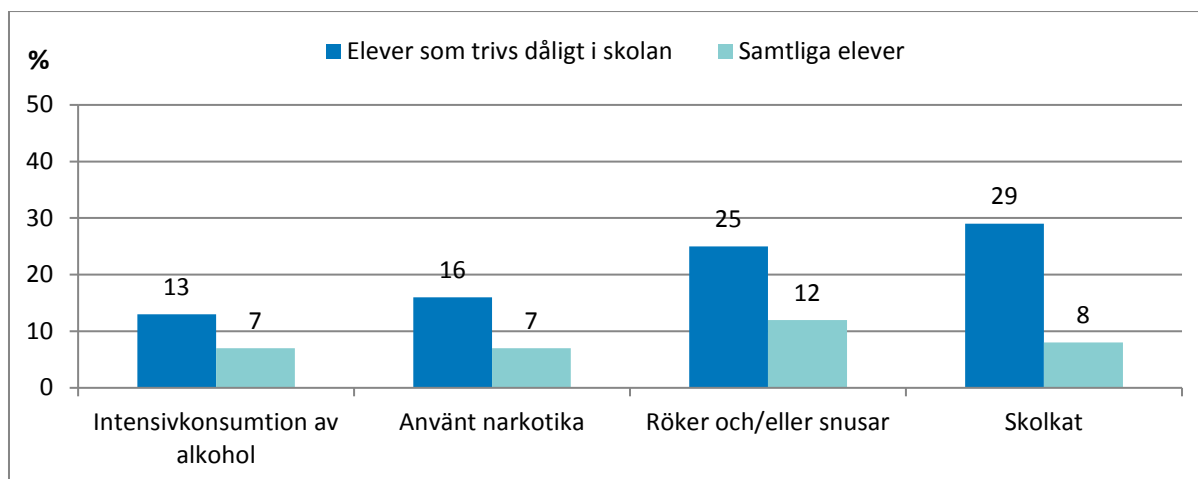

En klar majoritet av eleverna i Lundby trivs bra i skolan. Det är dock viss skillnad mellan grundskole- och gymnasieelever, då eleverna i gymnasiet uppger att de trivs i större utsträckning, 92 procent. I årskurs 9 är det 76 procent. Det är sju procent i nian som trivs dåligt medan ingen elev i gymnasiet uppger det. Gruppen som trivs dåligt i årskurs 9 handlar om 12 elever. I grundskolan är skoltrivseln något under genomsnittet i Göteborg och i gymnasiet är den över. I stadsdelen är det i årskurs 9 fler flickor än pojkar som menar att de trivs dåligt, medan det i gymnasiet inte är någon större skillnad.

Inom skolforskningen är det numera självklart att ett gott skolklimat ger skolan bättre förutsättningar för att lyckas med sitt uppdrag att förmedla kunskap. Elever som trivs och har framgång i skolan löper dessutom mindre risk för att utveckla olika typer av problem.

Nedan har skoltrivseln för samtliga elever i årskurs 9 i Göteborg satts i relation till olika riskbeteenden: intensivkonsumtion av alkohol, använt narkotika, röker och/eller snusar och skolkat ett par gånger i månaden eller oftare.

Diagram 34. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som trivs ganska eller mycket dåligt i skolan jämfört med samtliga elever. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

Bland eleverna i årskurs 9 är andelen som intensivkonsumerar, röker/snusar och har narkotikaerfarenhet i princip dubbelt så stor i gruppen som trivs dåligt i skolan jämfört med samtliga elever. När det gäller regelbundet skolk blir det nästan fyra gånger så stor andel i gruppen med dålig skoltrivsel jämfört med alla elever. Liknande resultat fås om jämförelsen görs enbart bland eleverna i Lundby.

9.3.b Skolk

Regelbundet skolk är en riskfaktor som i olika undersökningar visar på starkt samband med andra riskbeteenden och skolmisslyckande. Upprepat skolk måste ses som en larmsignal och insatser för att motverka skolk är viktiga förebyggande åtgärder. Många skolor har på senare år goda erfarenheter av att göra insatser för att öka skolnärvaron och tidigt fånga upp skolkande barn och ungdomar. I nedanstående diagram ges en bild av hur skolket bland eleverna i Lundby har förändrats mellan undersökningarna 2007 och 2016. Gränsen för regelbundet skolk dras här vid 2-3 gånger i månaden eller oftare.

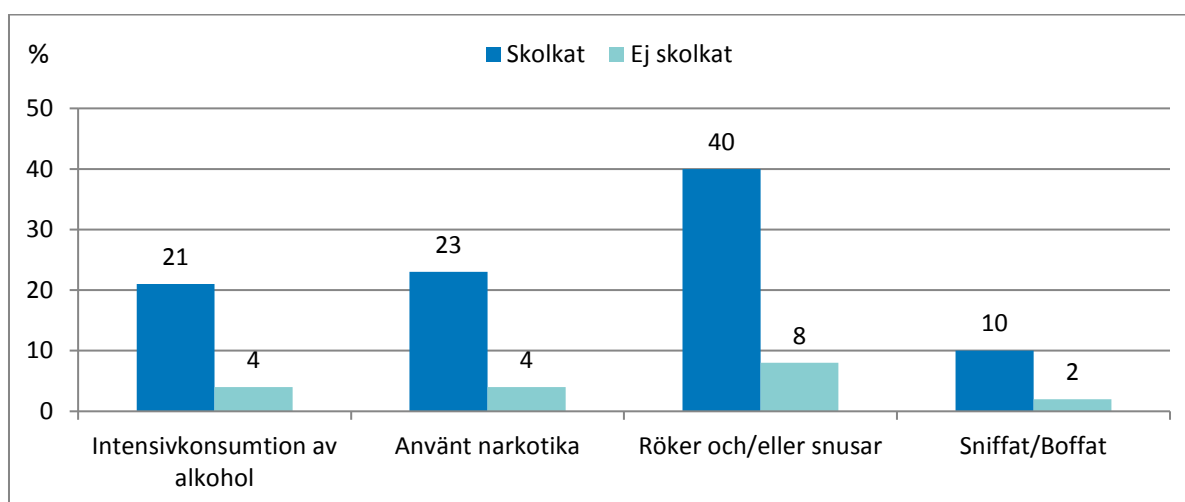
Tabell 14. Andelen elever som uppger att de skolkar ett par gånger i månaden eller oftare efter kön. Årskurs 9 och gymnasiets år 2. Lundby. 2007 – 2016. Genomsnittet för Göteborg redovisas inom parentes.

Anges i %	Årskurs 9		Gymnasiets år 2	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
2007	21 (17)	8 (14)	28 (31)	25 (32)
2010	18 (15)	7 (12)	27 (28)	30 (26)
2013	14 (11)	13 (9)	19 (17)	17 (17)
2016	8 (10)	6 (6)	22 (20)	4 (14)

Både i årskurs 9 och i gymnasiets år 2 har andelen elever boendes i Lundby som skolkar minskat successivt sedan 2007. År 2016 är det i årskurs 9 totalt sju procent när flickor och pojkar räknas samman. I gymnasiets år 2 är det sammanlagt drygt 13 procent. I Lundby är det 2016 fler flickor än pojkar som skolkar regelbundet, framförallt är skillnaden stor i gymnasiet. Antalet elever i årskurs 9 i Lundby som uppger att de skolkar regelbundet utgörs av 12 elever och i gymnasiets år 2 av 14 elever.

Sambanden mellan skolk och andra riskbeteenden har ofta beskrivits inom forskningen (Andreasson S. (red.) 2008 *Narkotikan i Sverige*). Om en skola har många skolande elever är det ofta ett tecken på att elever inte trivs och att det finns problem, till exempel med droger. Nedan har skolk ett par gånger i månaden eller oftare satts i relation till olika riskbeteenden bland samtliga elever i Göteborg.

Diagram 35. Andelen elever som uppger olika riskbeteenden bland dem som skolkar ett par gånger i månaden jämfört med dem som inte skolkar. Årskurs 9. Göteborg. 2016.

I grundskolan finns ett tydligt samband mellan skolk och andra riskbeteenden. Bland de elever i årskurs 9 som skolkar regelbundet är andelen i princip fem gånger större när det gäller riskbeteenden som att intensivt konsumera alkohol, använda tobak och ha erfarenhet av narkotika och sniffning jämfört med dem som inte skolkar. Även i gymnasiets år 2 syns liknande samband mellan skolk och andra riskbeteenden. I Lundby finns också detta samband trots ett litet antal elever.

9.3.c Mobbning

Skolverkets definition av mobbning är *en form av kränkande behandling eller trakasserier som innebär en upprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar en annan skada eller obehag*. Den vanligaste typen av kränkningar är att uppleva sig oskyldigt anklagad eller att andra elever visar sitt avståndstagande genom att retas, viska och skämta. Att bli slagen eller knuffad är också en kränkning. Förskolan och skolan har ett stort ansvar för att barn och elever inte ska bli kränkta och man har skyldighet att agera när det sker.

Arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling är komplext. Skolpersonal behöver kunskaper om hur problemen uppstår och hur de kan motverkas. I Skolverkets allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling förklaras hur skolor kan arbeta för att främja likabehandling, förebygga och upptäcka kränkningar och bygga rutiner för att åtgärda de kränkningar som ändå sker. I drogvaneeundersökningarna har gränsen för mobbning dragits vid att det ska ha skett 2-3 gånger i månaden eller oftare, en frekvens som utgör en gängse beskrivning av mobbning.

I Lundby är det i årskurs 9 fyra procent av flickorna och två procent av pojkarna som uppger att de blivit mobbade, vilket till antalet utgör tre flickor och två pojkar. I gymnasiet är det en elev som uppger att hen blivit utsatt för mobbning. När det gäller alla Göteborgseleverna så har andelen som uppger att de blivit mobbade varit relativt stabil under de senaste åren, men en liten ökning syns i grundskolan sedan den förra undersökningen 2013. Det är generellt fler som är utsatta för mobbning i grundskolan än i gymnasiet. I hela Göteborg är det i senaste undersökningen knappt fyra procent i årskurs 9 som uppger att de blivit mobbade. I gymnasiets år 2 är det två procent.

När det handlar om att ha mobbat någon annan är det i Lundby i grundskolan två elever som uppger det, men ingen i gymnasiet. Bland alla Göteborgselever blir det tydliga könsskillnader, då fler pojkar än flickor uppger att de mobbat någon annan. I 2016 års undersökning är det i staden i årskurs 9 två procent och i gymnasiets år 2 är det drygt en procent som anger att de mobbat någon.

9.3.d Grundskolor belägna inom stadsdelen Lundby

Hittills i rapporten har redovisningen gällt ungdomar boendes i stadsdelen Lundby oavsett var de går i skolan. Drogvaneeundersökningens resultat kan också redovisas per skola. Då är underlaget de elever som går i skolan oavsett boendeort. I tabellen nedan finns sammanfattat svaren på några frågor på skolnivå. Andelarna anges i procent av samtliga svarande elever i årskurs 9 i respektive skola. Även antalet svarande elever på varje skola anges i tabellen. CAN har en gräns vid 40 inskrivna elever i skolan för att av etiska och statistiska skäl redovisa på skolnivå. Längst ner i tabellen görs en jämförelse med samtliga elever i Göteborgs grundskolor.

I tabellen är frågan om alkohol det senaste året ställd på följande sätt; Har du någon gång druckit alkohol under de senaste 12 månaderna? Måttet intensivkonsumtion innebär att man vid ett och samma tillfälle, minst en gång i månaden, dricker en viss mängd alkohol, som motsvarar 25 cl sprit, en flaska vin, fyra stora starköl eller starkcider eller sex stora öl med 3,5 % alkohol. Att ha blivit bjuden på alkohol av föräldrarna under det senaste året handlar om enstaka glas eller flera. Använt narkotika och använt cannabis har ingen 12-månadersgräns, utan frågan gäller om eleven använt någon gång i livet. Tobakskonsumtion omfattar både daglig rökning och snusning liksom tillfällig användning det senaste året. Skolk innebär i det här fallet 2-3 gånger per månad eller oftare.

Tabell 15. Andelen elever med olika riskbeteenden i skolorna i Lundby i årskurs 9. Anges i procent av samtliga svarande elever i årskurs 9 i respektive skola.

Skola	Druckit alkohol senaste året	Intensivkonsumtion av alkohol senaste året	Föräldrar har bjudit på alkohol senaste året	Använt narkotika någon gång	Använt cannabis någon gång	Tobaks-konsumtion	Skolk 2-3 ggr/mån eller mer
Centrina Lindholmen 65 elever	35 %	6 %	8 %	9 %	9 %	12 %	3 %
Santosskolan 94 elever	35 %	5 %	5 %	5 %	5 %	13 %	7 %
Toleredsskolan 59 elever	25 %	8 %	7 %	7 %	5 %	8 %	10 %
Grundskolor i Göteborg 3 714 elever	35 %	7 %	6 %	6 %	6 %	12 %	8 %

I skolorna i Lundby är beräkningarna gjorda på ett relativt litet antal svarande elever och procentandelarna blir därför osäkra. När det gäller intensivkonsumtion av alkohol ligger skolorna ungefär på genomsnittet för Göteborg. Den skola som har flest elever med narkotikaerfarenhet är Centrina Lindholmen på nio procent. Andelarna med cannabiserfarenhet i Santosskolan och i Toleredsskolan är strax under genomsnittet. När det gäller tobakskonsumtion ligger Toleredsskolan lägst i stadsdelen. Centrina Lindholmen har den lägsta andelen med skolande elever i stadsdelen.

Sammanfattning och analys

Sjunkande tobaks- och alkoholkonsumtion i Lundby

Andelen alkoholkonsumenter bland eleverna i årskurs 9 i Lundby har mer än halverats sedan 2007 och är i senaste undersökningen 28 procent. I gymnasiets år 2 har det skett en minskning med 16 procentenheter till 65 procent. I 2016 års undersökning är det fem procent av eleverna i årskurs 9 i Lundby som berusningsdricker alkohol minst en gång i månaden, en femtedel jämfört med 2007. I stadsdelen är andelen flickor i grundskolan som berusningsdricker alkohol något större än andelen pojkar. I gymnasiets år 2 har intensivkonsumtionen nästan halverats sedan 2010, då den var som störst, från 42 till 22 procent. Det är i båda årskurserna under genomsnittet för Göteborg. Även andelen elever med tidig berusningsdebut, 13 år eller yngre, har väsentligt minskat. I folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* visas att gruppen unga vuxnas (16 – 29 år) riskabla alkoholkonsumtion på 28 procent ligger över gymnasisternas intensivkonsumtion. För unga vuxna är värdet samma som i staden.

Överlag får den sjunkande konsumtionen till följd att negativa konsekvenser i samband med alkoholdrickande minskar. Men det är fortfarande relativt många elever som uppger att de varit med om negativa händelser i samband med alkoholdrickande, såsom att ha skadat sig, råkat i slagsmål eller åkt med någon som kört berusad.

En fjärdedel av gymnasieeleverna i Lundby uppger att de blir bjudna på alkohol av föräldrarna, vilket är något mindre än andelen bland eleverna i Göteborg. Resultaten från undersökningen *Hälsa på lika villkor* visar att andelen i föräldragenerationen som har en riskabel alkoholkonsumtion är 13 procent, strax över genomsnittet för staden.

Tobaksanvändningen i Lundby har sjunkit sedan drogvaneundersökningarna startade. Framförallt har andelen elever som röker frekvent, det vill säga dagligen eller nästan dagligen kraftigt minskat. Från 2007 minskar andelen från 12 till 4 procent i grundskolan. Bland gymnasieeleverna var den frekventa rökningen som störst 2010 på 22 procent. Den är 2016 åtta procent. Det är dubbelt så många flickor som pojkar som röker frekvent. När det gäller sporadisk rökning, som handlar om på fest eller ibland har könsskillnaderna utjämnats. Andelen elever som röker då och då är fyra procent i grundskolan och 14 procent i gymnasiets år 2. Det ligger något under genomsnittet för staden.

Andelen pojkar i Lundby som snusar dagligen eller nästan dagligen i årskurs 9 har sjunkit och är 2016 tre procent. Dagligsnusningen bland pojkarna i gymnasiets år 2 har sjunkit sedan förra undersökningen och är 2016 åtta procent. Ytterligare tio procent av pojkarna i gymnasiet snusar sporadiskt. Det är stor skillnad i flickors och pojkars snus användning. I Lundby är det ingen flicka varken i årskurs 9 eller i gymnasiets år 2 som uppger frekvent snusning. Många elever har testat e-cigarett någon gång men andelen som använt vattenpipa har minskat sedan 2010.

Den gynnsamma utvecklingen när det gäller ungdomars alkoholdrickande och tobakskonsumtion beror förmodligen på flera olika faktorer. Utöver att föräldrarna är mer restriktiva så syns en ungdomstrend med mer umgänge via sociala medier och dataspelande, som innebär att ungdomarna är mer hemma. Samtidigt flyttar ungdomar senare hemifrån idag än tidigare. Det förebyggande arbetet har också haft mycket fokus på unga med olika insatser de senaste åren. Man bör dock uppmärksamma att i Lundby ökar andelen elever som berusningsdricker mer än fyra gånger mellan årskurs 9 och gymnasiets år 2.

Narkotika – Cannabis

I Lundby har andelen med narkotikaerfarenhet i årskurs 9 sjunkit med tre procentenheter sedan 2007. Den är 2016 sju procent. Andelen gymnasieelever med narkotikaerfarenhet i stadsdelen var som störst 2010, på 21 procent. Den är i senaste undersökningen 16 procent, samma värde som 2013. Nivåerna ligger i grundskolan på genomsnittet för Göteborg, men under i gymnasiet. I gymnasiet är det mer än dubbelt så många pojkar som flickor som använt narkotika. Det vanligaste sättet att få tag på narkotika är via en kompis eller en langare. Cannabis är den dominerande drogen, få elever har använt något annat preparat. Användningen av spice har minskat sedan förra undersökningen 2013. I folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* visas att i hela åldersgruppen mellan 16 och 29 år är andelen som någon gång använt narkotika/cannabis i Lundby 28 procent, fler män än kvinnor.

Forskningen är entydig om de risker och skador som cannabisrökning innebär, särskilt för ungdomar som fortfarande utvecklas. En högre THC-halt ger idag en betydligt kraftfullare drog jämfört med förr. Vid regelbunden cannabisanvändning blir de intellektuella förmågorna försämrade och psykisk mognad, relationer och studieresultat påverkas.

Det finns en tydlig koppling mellan att använda cannabis och röka tobak och dricka sig berusad. Cannabisanvändarna har också startat tidigare med alkohol än de elever som inte använt cannabis. Enligt forskning vet vi idag att ungdomar som startar tidigt med tobak och alkohol löper en ökad risk för att utveckla ett beroende av droger. Den kraftiga ökningen i andelarna som använt cannabis mellan 15 och 17 år som sker i Lundby liksom i staden som helhet, visar hur angeläget det är att tidigt sätta in åtgärder och insatser.

I studien *Hälsa på lika villkor* uppger 18 procent i föräldragruppen att de har narkotikaerfarenhet, vilket stämmer ungefär med genomsnittet för staden. Vi vet att när det gäller alkohol har föräldrarnas inställning stor betydelse när det gäller ungdomars drickande, vilket borde gälla även för cannabisanvändning. Om föräldrar har mer kunskap om cannabis och dess skadeverkningar och på ett tydligt sätt tar ställning emot cannabisanvändning bör detta ha inverkan på ungdomarnas faktiska användning. När ungdomar intervjuas i fokusgrupper uppger de ofta att det största skälet till att avstå från alkohol och droger är att de inte vill göra sina föräldrar besvikna. De allra flesta föräldrar tar tydlig ställning mot cannabis och andra droger.

En annan anledning till varför ungdomar börjar använda cannabis kan vara om man umgås i gäng eller lösare grupperingar av ungdomar som har en positiv inställning till cannabis. I drogvaneundersökningen visas att inställningen till risken med att använda cannabis verka ha förändrats över tid. Både i grundskolan och i gymnasiet och bland flickorna och pojkarna är det fler elever som tror att det är ingen eller liten risk att använda cannabis ett par gånger. I Lundby är det bland gymnasiepojkarna nästan hälften som tror att det är ofarligt att använda cannabis ett par gånger.

Mer än var tionde elev i årskurs 9 och nästan en tredjedel i gymnasiets år 2 i Lundby menar att de kan få tag i narkotika inom 24 timmar och många har erbjudits att prova eller köpa droger. Det visar i vilken utsträckning narkotika finns i ungdomarnas miljöer. I en stadsdel eller i ett område kan det utvecklas starka normer bland ungdomsgrupperna som kan gynna cannabisanvändning. Ju fler ungdomar som använder cannabis, desto fler signaler sänds till de som är ännu yngre att detta är normen i området, det som ungdomar gör. Äldre ungdomar fungerar som förebilder och om attityden samtidigt är att drogen inte är speciellt farlig lockas lättare de yngre att pröva. I ett område med hög cannabisanvändning blir på så sätt graden av cannabisanvändning en riskfaktor i sig. Det är också sannolikt att cannabis blir mer lättillgängligt.

Det är dock svårt att avgöra om föräldrars tillåtande synsätt när det gäller ungdomarnas droganvändning, drogpositiv attityd i ungdomsgång eller stor tillgänglighet har störst påverkan på ungdomarna. Förmodligen är det flera orsaker som samverkar.

Tidigt stöd i familjen

De viktigaste skyddsfaktorerna även när det gäller droganvändning handlar om anknytningen och föräldrarnas förmåga att sätta gränser. En varm och god relation och omtanke i familjen är det som hjälper ett barn att i sin tur utvecklas till en vuxen som klarar att skapa goda relationer till andra människor. Föräldrar och barn behöver uppmuntras till att göra saker tillsammans som stärker samhörigheten i familjen. Barn och ungdomar behöver få positiv bekräftelse och uppmuntran av föräldrarna för att stärka självförtroendet. Hur föräldrarnas stöd ser ut är självklart mycket viktigt också för skolarbetet.

Föräldrar behöver också ge sin tonåring trygg struktur och tydliga ramar. I droganeundersökningen visas att bland de ungdomar som aldrig använt cannabis är det en större andel av föräldrarna som vet var ungdomarna befinner sig på helgkvällar eller vilka de är tillsammans med jämfört med ungdomarna som använt cannabis. Förväntningarna på tonåringen ska vara tydliga och uttalade. Föräldrar behöver ha en god insyn i vad tonåringar gör utanför hemmet. Om relationen präglas av tillit kan föräldrarna få denna insyn genom att ungdomarna själva berättar.

Skolan

En övervägande majoritet av eleverna i Lundby svarar att de trivs i skolan. Men de elever som använt cannabis uppger oftare att de inte trivs och att de skolkat regelbundet. Kopplingen mellan att använda alkohol och andra droger och att skolka är stark, vilket underbyggs i forskning på området. Men skolnärvaron har ökat då många skolor arbetar aktivt med att minska skolka.

Skolans kärnuppdrag betraktas som den viktigaste drogförebyggande insatsen. Om en elev klarar sin skolgång på ett framgångsrikt sätt innebär detta bättre kompetenser på många områden. Det ger stärkt självförtroende och ökad tro på att man klarar svårare uppgifter. Förmågan att fatta egna beslut och klara av att stå emot gruppträck ökar. Engagerade lärare med hög tilltro till elevernas förmågor är oerhört viktiga.

Skillnaden är stor när det gäller droganvändning både mellan stadsdelarna och mellan skolorna. I stadsdelar med bättre socioekonomi finns oftast en större andel ungdomar som använt alkohol och droger. Då skillnaden är stor mellan olika skolor verkar det bland elevgrupper skapas olika normer runt alkohol- och droganvändning. Som exempel kan nämnas att bland gymnasierna i Göteborg varierar andelen som intensivkonsumerar alkohol mellan 4 och 77 procent. Där ligger också variationen när det gäller att någon gång ha använt cannabis mellan 0 och 47 procent. Det betyder att universella insatser bland alla unga behöver kompletteras med extra insatser i de skolor där eleverna har hög användning. Ett tydligt utvecklingsområde är att få till stånd ett mer systematiskt arbete mot droganvändning i de "riskskolorna". I skolor med en hög droganvändning är det extra viktigt att det skapas en tydlig drogpolicy och en handlingsplan med vilka insatser som är lämpliga i ett systematiskt drogförebyggande arbete.

CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

- CAN grundades 1901 och är en ideell förening med 47 medlemsorganisationer.
- CAN har till uppgift att sprida information om alkohol och andra droger, bland annat genom rapporter och webbsidor.
- CAN har sedan 1971 genomfört årliga undersökningar av skolelevers drogvänor i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiet år 2. Nationella skolrapporter ges ut varje år.
- Syftet är att belysa utvecklingen av elevernas drogvänor över tid och att jämföra grupper och regioner med varandra.
- CAN anordnar kurser, konferenser och ger ut tidskriften Alkohol & Narkotika.

Mer information fås via www.can.se, www.drugsmart.com

Kunskapskällar'n, Göteborg

- Göteborgs Stads kompetenscentrum för frågor som rör alkohol, narkotika, dopning och tobak.
- Erbjuder kompetenshöjande utbildningar och konsultation till personal i Göteborg
- Bedriver projekt, bevakar aktuell forskning samt genomför studier och kartläggningar
- Webbsida med information om olika droger och lästips inom preventions- och missbruksområdet

Mer information fås via <http://socialutveckling.goteborg.se/team/kunskapskallarn>

Denna rapport är framtagen vid Kunskapskällar'n, Social resursförvaltning. Allt material runt denna och tidigare drogvaneundersökningar i Göteborg finns på Kunskapskällar'ns webbsida. Har du frågor runt drogvaneundersökningen, ta kontakt med utvecklingsledare

Ulla Kungur
Telefon: 031 – 367 93 26
[e-post: ulla.kungur@socialresurs.goteborg.se](mailto:ulla.kungur@socialresurs.goteborg.se)

Litteraturlista

- Englund A (red.) (2016) *Skolelevers drogvanor 2016*. CAN rapport 161 Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Englund A (red.) (2014). *Skolelevers drogvanor 2014*. CAN rapport nr 146. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Gripe I (2013). *Så görs CAN:s skolundersökning. En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi*. Rapport nr 135. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Gripe I (red.) (2013). *Skolelevers drogvanor 2013*. CAN rapport nr 139. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
- Gripe I (red.) (2015). *Skolelevers drogvanor 2015*. CAN rapport nr 154. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Kungur U. 2016. *Skolelevers drogvanor Göteborg 2016*. Rapport 2016:1. Social resursförvaltning, Göteborgs Stad.
- Andreasson S. (red.) 2008 *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut, Östersund. Rapport 2008:23
- Andreasson S. 2003. (red.) Den svenska supen i det nya Europa. *Nya villkor för alkoholprevention: En kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut, Östersund. Rapport 2002:11
- Andershed, H. & Andershed, A.-K. *Normbrytande beteende i barndomen*. Stockholm: Gothia förlag. 2005
- Meier, M.H. m.fl. 2012. *Persistent cannabis users show neuropsychological decline from childhood to midlife*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 40, 2557 – 2664.

Länkar

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
<http://can.se/Undersokningar/Skolelevers-drogvanor1/>

The 2015 ESPAD report
<http://www.espad.org/>

Social utveckling, Kunskapskällar'n
<http://socialutveckling.goteborg.se/team/kunskapskallarn>

